ספר ראשון

דעת
אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

דעת
אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

פתיחה

א. יען כי גדלה המלחמה, שקמה בין היהודים ובין הרומאים, מכל מלחמות דורנו, ולא מהן בלבד, כי־אם גם כמעט מכל המלחמות, שהתחוללו בין מדינה ומדינה ובין עם ועם ושלשֵמע אזן נודעו לנו — ואלה הסופרים, שלא ראו את המעשים בעיניהם ורק אספו את ידיעותיהם מן השמועה, כתבו עליה דברי דמיונות וספורים סותרים זה את זה, כמעשה המליצים המתחכמים א), — ואולם חבריהם, שהיו באותו מעמד, זיפו את המעשים מתוך משוא־פנים (לרומאים) או מתוך שנאה (ליהודים) וכתוביהם כוללים שטנה מזה ותשבחות מזה ואין בהם דברי הימים לאמתָם, — על־כן שמתי את לבי לתרגם יונית למען יושבי ארצות ממשלת הרומאים את הדברים, אשר חִברתי לפני זה בשפת אבותינו, ושלחתי אותם אל הלועזים ב) היושבים בארצות העליונות — אני יוסף בן מתתיהו מכהני ירושלים, אשר נלחמתי לראשונה ברומאים ואחרי־כן הייתי עד־ראיה למעשים בעל־כרחי.

ב. כשפרצה התנועה הכבירה הזאת פשו נגעים בממשלת הרומאים מבַּית ואוהבי התמורות שבקרב היהודים הרימו ראש בעת השערורה ההיא וגם עָצמו במספרם ועשו חיל רב, והמהומה הלכה וגדלה, עד אשר קוו היהודים להשתרר על כל ארצות הקדם, ולעָמת־זאת פחדו הרומאים, פן תאבדנה להם המדינות האלה. היהודים שמו מבטחם באחיהם היושבים מעבר לנהר פרת ג) כי יצאו במלחמותיהם, בעוד אשר חלו הרומאים ממרד שכניהם הגַלִּים ד), וגם הקֶלטים ה) לא שקטו תחתם. — כי אחרי מות נירון מלאה כל הארץ מהומה ורבים ראו אז שעת־הכשר לקחת להם את המלוכה, ואנשי

א) במקור: „בדרך הסופיסטים" — σοφιστικῶς ἀναγράφουσιν.

ב) ביונית: „בַּרבַּרים" — βαρβάροις (המלה נמצאה גם בספרות התלמודית) והכונה לעמי המזרח מעבר לנהר פרת והיהודים השוכנים בקרבם.

ג) יהודי ארם נהרים, בבל וחדיב (עיין הערה ב).

ד) ביונית: גַּלַּטים. על־דבר המרד עיין למטה ספר ד, פרק ה, א.

ה) הכונה, כנראה, למרד הבַּטַבִּים (עין ספר ד, פרק ז, ד, ב).

הצבא שמחו לקראת התמורות בקוותם למצא שלל רב. ואני חושב, כי לא יתָכן להעלים עין למראה האמת הנעדרה בדברים חשובים אלה. הן הפרתים והבבלים והערבים הרחוקים ואחינו היושבים מעבר לנהר פרת ובני חַדַיב — כלם יודעים מפרש מתוך עמל ידי את שרש המלחמה ואת כל פגעיה הרבים והנוראים ואת פרשת אחריתה, — ורק מעיני היונים והרומאים, אשר לא לקחו חלק במלחמה, נעלם דבר אמת, כי הם מוצאים לפניהם דברי חנופה או דברי פלסתר בלבד.

ג. ועדין הם מעזים בנפשם לקרא בשם „הסטוריות" (קורות הימים) לספריהם, שאין בהם שום דברים של טעם, ולפי ראות עיני הם גם מחטיאים את מטרתם. הם מתכַּוְנים להראות את גדלת הרומאים ואת היהודים הם מגַנים ומשפילים תמיד. ואין אני מבין בַּמֶּה יֵחָשבו לגדולים אלה שנצחו את הקטנים, — וגם לא יבושו הסופרים האלה מפני ארך המלחמה ולא מפני המִספר העצום של הרומאים, אשר נשאו את סבלה, ולא מפני גדלת שרי הצבא, אשר צרו בזֵעת אפם על ירושלים. — ואני חושב, כי לא לכבוד הוא לאלה, כשבאים להוריד ערך נצחונם!

ד. ואין בדעתי להתקנא בסופרים המפריזים במעשי הרומאים ולהאדיר את מעשי אחי; רק אעביר בדיוק את מעשי שני הצדדים ובראש ספורי המעשים אקדיש דברים להלך־נפשי, ואתן ללבי הכואב לבכות על אסונות מולדתי. כי החריבה אותה מלחמה מחוץ, ועריצי היהודים משכו שמה את צבאות הרומאים בעל־כרחם, ויחד אִתם את האש, שאכלה את ההיכל, כאשר יָצִיד על זה מחריב ירושלים בעצמו הקיסר טיטוס, אשר כל ימי המלחמה לא חדל מחמול על העם הסגור בידי המורדים, ופעמים רבות דחה בכונה את כבוש העיר והאריך את המצור לתת זמן לחיָבים לשוב בתשובה. ואם יבוא איש ללַמד חובה עלי, כי הפרזתי בגנות העריצים ומעשי הרצח אשר עשו, או גדשתי את הסאה בקינותי על אסונות מולדתי, ישא־נא פנים למכאובַי, אשר קלקלו את שורת ההסטוריה. כי נפלאה עירנו לפנים מכל ערי ממשלת הרומאים וזכתה לעלות למרום ההצלחה, ועתה הגיעה שעתה לנפול אל תהום היגון. ואם יִשָקלו כל האסונות שהיו מימות עולם כנגד הפִּרענות אשר עברה על היהודים, תכריע את כֻּלם. וגם לא ידי עם נכרי הביאו עלינו את כל הצרות האלה — ועל־כן קצר כֹּחי להבליג על אנחותי. ואם יִמָצא שופט אכזרי, אשר יקשיח לבו מחמלה, הנה עליו לחשוב את ספורי המעשים לדברי הימים ואת הקינות לדברי הכותב.

ה. והן גם אני אוכל ליסר בצדק את סופרי היונים, שקרו בזמנם מעשים גדולים כאלה, המכריעים בכף מאזנים את כל מלחמות ימי קדומים — כי הם יושבים לכסא משפט ומשפילים את ערך הסופרים הראשונים, ולוּ גם

יעלו על הסופרים ההם במליצת לשונם, הנה נופלים הם הרבה מהם בישר לבם. הם כותבים בידיהם דברי ימי אשור ומדי, כאלו לא הצליחו הסופרים העתיקים למסור אותם כמשפט. — והם רחוקים מאלה בכשרון כתיבתם ובידיעותיהם. הן כל אחד מהסופרים הראשונים השתדל לכתוב את מאורעות זמנו בלבד, וקרבתם אל המעשים הביאה לידי ישרת כתיבתם, כי לא לכבוד נחשב בעיניהם לשַקר במעמד עדי המאורעות. הסופר המשאיר לזכרון את הדברים אשר לא נכתבו לפניו, המוסר לדורות עולם את פרשת דברי ימי זמנו — הוא ראוי לשבח ועומד למופת, ולא כל המשנה את התכנית ואת הסדר בדברי אחרים נקרא זריז, כי־אם המסַפֵּר דברים חדשים ומוסיף על גוף ההסטוריה בנין משלו. ואני, אף כי נכרי הנני, לא חסתי על הוצאותי ועל יגיעותי ברצותי להקדיש ליונים ולרומאים את זכר הגבורות ההן. כי אמנם סופריהם מקרב אחיהם ממהרים לפעור פיהם ולשלח לשונם כדי לקבל פרס או להתערב במחלקת, אבל בפרשת דברי הימים, כאשר הֻטַל עליהם לסַפֵּר את האמת בלבד וללקט את פרטי המעשים בעמל רב, הנה הם נאלמים מיד ונותנים לחלשים ולחסרי־הדעת שבהם לכתוב על מפעלי שרי הצבא. על־כן עלינו לקנא לכבוד האמת שבדברי הימים, אשר לא נמצא לה דורש בקרב היונים.

ו. ואני חושב, כי לא פה המקום לכתוב על קדמות היהודים ומוצאם ולא על יציאתם ממצרים ועל ארצות נדודיהם וגם על הארץ אשר כבשו ואחרי־כן גלו ממנה. כי הִרבו כבר יהודים לפנַי לכתוב את דברי ימי אבותינו באר היטב, ואחדים מן היונים תרגמו את הדבר בשפת אבותיהם ולא נטו הרבה מהאמת. על־כן אחל את חבורי זה מן הזמן, אשר בו פסקו דברי הסופרים האלה ונחתמו דברי נביאינו, ומכל המעשים האלה אבחר את מאורעות זמני לדבר עליהם בפרוטרוט ובדיוק ככל אשר יש לאֵל־ידי, ועל כל הדברים אשר קרו לפני אעבור בקצרה ואסַפֵּר:

ז. כי אנטיוכוס הנקרא אֶפִּיפַנֶס כִּבש בחזק־יד את ירושלים ומשל בה שלש שנים וששה חדשים עד אשר גֹרש מן הארץ על־ידי בני חשמונאי, — ואחרי זמן רָבו יוצאי חלציהם של אלה (החשמונאים) ביניהם בדבר הממשלה ומשכו אל הענין את הרומאים ואת פומפיוס; וכי הורדוס בן אנטיפטרוס שם קץ לשלטון המשפחה הזאת בעזרת סוֹסיוס. ואספר על מרד העם אחרי מות הורדוס בימי מלכות אוגוסטוס ברומא ונציבות קְוִינְטִיל־יוּס וַרוּס בסוריה; ואחרי־כן על ראשית המלחמה בשנת שתים־עשרה למלכות נירון ועל כל הקורות בזמן צֶסְטִיוס, ועל המקומות אשר כבשו היהודים בחרבם בשעת הקרבות הראשונים.

ח. ועוד אדבר על המצודות, שהקיפו בהן היהודים את הערים מסביב,

ואחרי־כן על־דבר הפחד אשר נפל על נירון לשמע מפלת צֶסטיוס, כי חרד לשלום מלכותו, ועל־כן הפקיד את אספסינוס על המלחמה, והוא פרץ עם בנו הבכור אל ארץ יהודה; — ועל תכונת הצבא הרומאי, אשר היה בידי אספסינוס, ועל מספר בעלי בריתו בעת החריבו את ארץ הגליל, ועל הערים אשר כבש בחזק־יד וברעש מלחמה, ועל הערים אשר לקח בברית שלום; — ואחרי־כן על־דבר הטכסיסים הטובים של הרומאים במלחמה ועל חִנוך־הקרב בלגיונות; ועל מדות שתי ארצות הגליל וטבע הארץ, על גבולי ארץ יהודה וסגֻלותיה ועל היאורות והמעינות שבה. ואחרי־כן אספר בפרוטרוט על הצרות אשר מצאו כל עיר ועיר. כי הייתי עֵד־ראִיה, או נמצאתי גם אני בצרה. וגם לא אכסה על פגעי אני, כי אני רוצה לדַבר גם אל יודעי־המעשה.

ט. ואחרי־כן — כי בזמן שהיו כבר עניני היהודים יגעים, מת נירון, ואספסינוס, אשר מהר לעלות על ירושלים, לֻקח משם אחר כבוד לעמוד בראש הממשלה. וגם אדבר על האותות והמופתים, אשר קדמו לדבר, ועל־דבר המהפכות ברומא, וכי נקרא אספסינוס לקיסר בעל־כרחו על־ידי אנשי־הצבא; ועל־דבר מריבות־האחים, שקמו בין היהודים אחרי צאתו אל ארץ מצרים להכין את השלטון בידו, ועל העריצים אשר השתררו עליהם ועל המחלקֹת בין העריצים האלה.

י. ואוסיף לדַבר על טיטוס, אשר עלה מארץ מצרים ופרץ אל הארץ שנית, ואיככה ואיפה הזעיק את צבאו ומה היה מספר הצבא ומה הדבר אשר מצא את העיר בגלל המריבה, כאשר קרב טיטוס אליה; וכמה פעמים הרעיש את חומות העיר וכמה סוללות שפך עליה; וגם על גבולות שלש החומות המקיפות את העיר ומדותיהן; וחֹזק העיר ותכונת הר־הבית וההיכל וגם מדותיהם ומדת המזבח — כל אלה אבאר היטב. ועוד אדבר על מקצת מנהגי המועדים ועל שבע הטהרות ועל עבודת הכהנים המשרתים בקדש, וגם על בגדי הכהֻנה ותלבֹשת הכהן הגדול ועל תבנית קדשי ההיכל, ולא אכסה דבר וגם לא אוסיף על הדברים אשר ידעתי כחֹק.

יא. ואחרי־כן אספר על אכזריות מעשי העריצים לאחיהם ועל רחמי הרומאים לעמים זרים, וכמה פעמים גלה טיטוס את רצונו להציל את העיר וההיכל וקרא אל המורדים לשלום. ואתאר גם את צרות העם ויסוריו ואת כל הנוראות אשר עברו עליו מחרב המלחמה ומאש המחלקֹת ומזלעפות הרעב עד קץ מפלתו. ולא אמנע מלדבר על תלאות הפליטים ועל ענויי השבויים. ועוד אספר על שרפת ההיכל שלא ברצון הקיסר ועל כלי הקדש, אשר נצלו מן האש והיו לבז, ועל חרבן ירושלים כֻּלה ועל האותות והמופתים אשר בִּשרו את הפרענות מראש; ועל שבי העריצים והמון הנמכרים לעבדים ועל הפקֻדה אשר מצאה את כל אחד ואחד. ואיך כבשו הרומאים

את שארית הפלֵטה אשר נצלה מן המלחמה והרסו את מבצרי הארץ; ואיך עבר טיטוס בכל הארץ והקים בה סדרים ושב אחרי־כן אל איטליה וקִדש את חג הנצחון.

יב. את כל הדברים האלה כללתי בשבעה ספרים ולא השארתי מקום לאיש מיודעי הדבר הזה ומאשר לקחו חלק במלחמה להתרעם עלי או לַמד עלי חובה. כי כתבתי את הדברים למען אוהבי האמת ולא למקרא שעשועים. ועתה אחל את ספורי מן המקום, אשר קבעתי בראש סדר הפרקים.

פרק ראשון

על כבוש ירושלים ועשק ההיכל ועל מעשי המכבים מתתיהו ויהודה ועל מות יהודה.

א. בעת מלחמות אנטיוכוס הנקרא אֶפִּיפַנֶס עם תלמי הששי על־דבר השלטון בכל ארץ סוריה א) נפלה מריבה בין תקיפי היהודים, כי שלטה קנאה ביניהם בדבר שלטון־העם וכל אחד מאנשי־המשרה לא רצה להִכנע לפני חבריו. חוֹניוֹ, אחד הכהנים הגדולים, התחזק וגרש מן העיר את בני טוביה, ואלה ברחו אל אנטיוכוס וחִלו את פניו להתנפל על ארץ יהודה והבטיחוהו להיות לו לעינים. המלך נעתר אליהם, כי זה מכבר זמם לעשות כדבר הזה, ומהר בעצמו לעלות על העיר בראש חַיִל גדול וכבש אותה בחזק־יד והמית המון גדול מאנשי־שלומו של תלמי ונתן רשות לאנשי־הצבא לבוז את העיר באין מעצור, והוא בעצמו בזז את היכל ה׳ והִשבית את עבודת התמיד שלש שנים וששה חדשים. והכהן הגדול חוֹניוֹ ברח אל תלמי וקבל ממנו נחלה במחוז הֶלִיוֹפּוֹלִיס ושם יסד עיר קטנה כדמות ירושלים ובנה בה היכל לה׳ כתבנית בית־המקדש. ועל־זה עוד נשוב לדַבר במקום הראוי.

ב. ועוד לא שב אף אנטיוכוס אחרי כבשו את העיר מבלי שקוה לדבר מראש, וגם לא מצא ספוקו במעשי השֹד וברצח הגדול, כי בזדון יצרו הרע ובזכרו את התלאות אשר מצאוהו בשעת המצור, אֵלֵץ את היהודים לעזוב את חֻקי אבותיהם, להשאיר את ילדיהם ערלים ולהקריב בשר־חזיר על המזבח. וכאשר סרבו כל היהודים למלא את מצותו, נמסרו החשובים אשר בהם לטבח. ובַכְּחִידֵס ראש המצב, שנשלח בידי אנטיוכוס, הוסיף באכזריות יצרו הרע מעשי רִשעה על פקֻדות המלך הזֵד ולא נבצרה ממנו כל תועבה. הוא צוה לדוש את בשר היהודים נשואי־הפנים אחד־אחד וחִדש

א) כן נמצא בכל כתבי־היד, ויש מתקנים „חילת-סוריה״.

בכל יום לעיני השמש את מחזה כבוש העיר, עד אשר עורר בעצמת רשעתו את הסובלים להתאזר עוז ולעמוד על נפשם.

ג. ומתתיהו בן חשמונאי מן הכהנים אשר בכפר מודיעין חגר נשק יחד עם בני ביתו — כי חמשה בנים היו לו — והמית את בכחידס במאכלת א), ובפחדו מהמון חיל המצב מהר לברוח אל ההרים. שמה התלקטו אליו רבים מבני העם ויחד אתם התחזק וירד מן ההר ויצא לקרב על שרי צבא אנטיוכוס והכה אותם וגרשם מארץ יהודה. במעשה נצחונו זה הגיע לשלטון, כי אחרי גרשו את הנכרים קבלו אחיו היהודים את ממשלתו ברצון. ובמותו עזב את השלטון ליהודה בכור בניו.

ד. ויהודה הבין, כי לא ישב אנטיוכוס בחבוק־ידים, ולכן אסף את צבאות אחיו וגם כרת ראשון ב) ברית עם הרומאים, וכאשר הוסיף אנטיוכוס להתנפל בחיל גדול על ארץ יהודה, הכה מכה רבה ופנה ערף. אחרי הנצחון מהר יהודה לעלות על חיל המצב השוכן בעיר, כי לא נשמד עוד, ונלחם אתו ודחף אותו מן העיר העליונה אל התחתונה, וחלק העיר הזה נקרא בשם חקרא (אקרה — מצודה). ואחרי־כן כבש יהודה את הר־הבית וטהר את המקום כלו ובנה עליו חומה והכין כלים חדשים לעבודת השרת והביאם אל ההיכל, כי נטמאו כלי הקדש הישנים. גם בנה מזבח חדש והשיב את עבודת הקרבנות על מכונה. וכאשר קבלה העיר מחדש את מעמד הקדשה, מת אנטיוכוס ואת כסא מלכותו ואת שנאתו ליהודים יחד ירש אנטיוכוס (החמישי) בנו.

ה. והוא אסף צבא רגלים חמשים אלף וחמשת אלפים רוכבים ושמונים פילים ופרץ בגבול יהודה אל ארץ ההרים וכבש את העיר בית־צור ועל־יד המקום הנקרא בית־זכריה פגש אותו יהודה עם חילו במעבר צר. עוד טרם יצאו שתי המערכות לקרב, ראה אלעזר אחי יהודה את הגדול מכל הפילים המקשט במגדל גבוה ובצנות מצפות זהב, וחשב כי הרוכב על הפיל הוא המלך אנטיוכוס, ועל־כן מהר לרוץ מתוך מחנה אחיו ובקע לו דרך בין שורות האויבים והגיע עד הפיל. כראות אלעזר כי נבצר ממנו, מפני גבה הפיל, להשיג את האיש, אשר היה כאנטיוכוס בעיניו, דקר את החיה בבטנה, עד אשר נהפכה עליו, והוא נחנק תחת משאה ומת, ושכר לא היה למעשהו, מלבד זכרו הטוב, כי נשא את לבו לגדולות ובחר בשם־תהלה מחיים. כי המפגיע את הפיל היה הדיוט (ולא המלך), ואלו היה זה אנטיוכוס בעצמו, גם אז לא הצליח אלעזר בעז־נפשו רק להראות, כי בחר לו דרך מות

א) במקור: בקופיץ, κοπίσιν.

ב) לאמר: בפעם הראשונה.

מתקוה קלה לנצחון גדול. והדבר הזה היה אות מבַשֵּׂר רעה לאחיו על תוצאות הקרב כֻּלּוֹ. כי היהודים נלחמו בגבורה זמן רב, אבל אנשי חיל המלך עלו עליהם במִספר וגם השעה היתה משחקת להם. ואחרי אשר נפלו רבים מן היהודים במלחמה נמלט יהודה בראש שרידי צבאו אל נָפַת גּוֹפְנָא. ואנטיוכוס נכנס אל ירושלים ונשאר שם ימים מספר, ואחרי־כן עלה משם, מפני מחסור הלחם, והשאיר בעיר חיל־מצב, אשר היה בו די הצֹרך לדעתו, ואת יתר הצבא הוליך אל ארץ סוריה לימי החֹרף.

ו. אחרי צאת המלך מן הארץ לא ישב יהודה בחבוק־ידים, כי נספחו עליו רבים מן העם וגם פליטי המלחמה נאספו אליו ובראשם התנפל על־יד הכפר חֲדָשָׁה א) על שרי צבאות אנטיוכוס, ואחרי אשר הפליא להראות את גבורתו במלחמה וגם המית רבים מן השונאים, נפל חלל; וכעבור ימים אחדים מת גם יוחנן אחיו, כי נלכד בפח אשר טמנו לו אוהבי אנטיוכוס.

פרק שני

על־דבר יורשי יהודה: יונתן, שמעון ויוחנן הורקנוס.

א. יונתן אחי [הגבורים] האלה ירש את משרתם ונהל בזהירות את עסקי אחיו היהודים וחִזק את שלטונו בברית אשר כרת עם הרומאים, וגם עשה שלום עם בן אנטיוכוס. אבל כל הדברים האלה לא הועילו לו לשבת שאנן ובטוח. כי טריפון העריץ, שהיה אפיטרופוס לבן אנטיוכוס, זמם לקחת את נפש הילד ובתחלה נסה להמית את כל אוהביו ותפש במרמה את יונתן, שבא בלוית אנשים מתי מספר אל אנטיוכוס, ושֹם אותו בנחֻשתים ועלה למלחמה על ארץ יהודה. אבל גֹרש משם בידי שמעון אחי יונתן וברֹב כעסו על מפלתו הרג את יונתן.

ב. ושמעון נהג את משרתו בגבורה וכבש את גזר ואת יפו ואת יבנה ערי שכניו, וגם הרס את המצודה (חקרא) אחרי הכותו את המצב אשר בה; ואחרי־זאת כרת ברית עם אנטיוכוס ב) בצורו על טריפון בעיר דאֹר, לפני צאתו למלחמה עם המדיים. אבל אף כי עזר שמעון למלך להמית את טריפון, לא מצאה ידו להשביעהו די תאות־בצעו. כי כעבור זמן קצר שלח אנטיוכוס חיל תחת פקֻדת קֶנְדֶּבַּיוֹס שר־צבאו לשחת את ארץ יהודה ולשעבֵּד את

א) כן הוא בתרגום הרומאי ובספר המכבים (אַדַּסָּה); במקור ברֹב כה״י אַקֵּדַסָּה. וכל הדבר טעות, כי על־יד חדשה לא נהרג יהודה המכבי, רק נצח את נקנור. ובכלל כל פרשת־המעשה היא משֻׁבשת כאן. לעֻמת זאת ב„קדמוניות״ היא מתאימה יותר לדברי ספר המכבים.

ב) הוא אנטיוכוס השביעי (סידֶטֶס).

שמעון. ושמעון היה אז זקן ובא בימים, אך נהל את המלחמה בכח עלומים. הוא שלח לפניו את בניו בראש גבורי הצבא ובעצמו לקח את שארית הצבא ועלה להלחם מן העבר השני. ובמקומות רבים וגם בהרים טמן אורבים חזקים וכבש את כל המעברות. ואחרי נצחון מפאר הושם לכהן גדול והעביר את שלטון המקדונים מארץ יהודה, לקץ מאה ושבעים שנה א).

ג. אבל גם הוא מת בענין רע, כי נפל בפח יוקשים, אשר טמן לו תלמי חתנו בעת המשתה. ותלמי תפש גם את אשת שמעון ואת שני בניו ואל השלישי, הוא יוחנן הנקרא גם הורקנוס, שלח מרצחי חרש להמיתו. אבל העלם הקדים לשמוע על־דבר בוא הרוצחים ומהר אל ירושלים ובטח בעם, כי יעמוד לימינו, בזכרו את חסדי אביו ובשנאתו לתועבות תלמי. אמנם גם תלמי נסה להכנס אל העיר דרך שער שני, אבל גרש משם בידי העם, אשר קבל את הורקנוס למושל. ותלמי מהר לברוח אל אחת המצודות ממעל ליריחו הנקראה בשם דגון ב). הורקנוס ירש את הכהנה הגדולה, אשר היתה לאביו, והקריב זבחים לאלהים, ואחרי־כן מהר לרדוף אחרי תלמי למען הציל את אמו ואחיו.

ד. ובהצותו על המצודה גבר הורקנוס במלחמה, אבל צרות לבו הנאמנות היו לו למכשול. כי מדי פעם בפעם כשקשתה המלחמה על תלמי צוה להביא את אם הורקנוס ואחיו על החומה למקום רואים ולדוש את בשרם לעיני השמש, וגם הוליך עליהם אימים, כי ישליך אותם מראש החומה, אם לא יעזבהו יוחנן לנפשו חיש מהר. לשמע הדברים האלה כבשו רחמי הורקנוס ופחדו את כעסו ועברתו. ואמו לא שמה לב ליסורים ולאימת המות ופרשה את ידיה אל בנה והשביעה אותו לבל יחת מהזדון הנעשה לה ולא יחמול על הרשע, כי ינעם לה מותה בידי תלמי מחיי נצחים, אם רק יתן הזד את הדין על כל הרעה אשר עולל למשפחתה. מדי השיב יוחנן אל לבו את אמץ רוח אמו ומדי שמעו את תחנוניה, מהר להתנפל על המצודה, אבל בראותו אותה לקויה ומרוטה שחה נפשו מעצם מכאוביו. על־כן ארך המצור זמן רב, עד אשר הגיעה שנת השמטה, אשר בה שובתים היהודים אחת לשבע שנים, כדרך שבת השבוע, ובעבור זה נפדה תלמי מן המצור והמית את אחי יוחנן על אמם וברח לו אל זינון המכנה קוטילא העריץ, המושל ברבת־עמון.

ה. ואנטיוכוס התאנף על המגפה אשר נגף מפני שמעון ויצא להלחם בארץ יהודה וחנה מסביב לירושלים והביא את הורקנוס במצור. והורקנוס פתח את קבר דוד, אשר היה עשיר מכל המלכים, והוציא משם יתר על

א) לחשבון היונים, ר״ל שנת ג״א תרי״ט—תר״ך, 142—141 לפני מנין אר״ה.

ב) נ״א דוק או דוך.

שלשת אלפים ככר כסף והטה את לב אנטיוכוס לעזוב את המצור בשלמו לו שלש מאות ככר. והוא היה הראשון במושלי היהודים, אשר שכר לו גדוד נכרים ושלם לו מן הכסף הנשאר לו.

ו. וכאשר יצא אנטיוכוס למלחמה על המדיים המציא שעת הכשר ליוחנן לקחת ממנו נקמה. הוא מהר לעלות למלחמה על ערי סוריה, בחשבו כי ימצא אותן עזובות מגבורי החיל. וכאשר קוה כן היה. הוא כבש את מֵידבא ואת סַמַּגָּא עם המקומות הקרובים ואת שכם ואת הר־גריזים א) לקח בחרבו וגם הכניע את עם הכותים, אשר ישב סביב לבית־מקדש כתבנית המקדש בירושלים, ומלבד־זאת לכד ערים רבות בארץ אדום ובכללן את אדורַים ב) ואת מָרֵשה.

ז. הוא הגיע גם עד ארץ שמרון ובא אל המקום אשר נמצאה שם עתה סֶבַסְטִי, העיר הבנויה בידי המלך הורדוס, ובנה עליה מצודים והפקיד את שני בניו אריסטובולוס ואנטיגנוס על מצור העיר. הם לא הרפו מעבודת המצור, ומפני זה חזק הרעב בעיר, עד אשר אכלו יושביה דברים אשר לא באו אל פיהם מימיהם. הנצורים קראו לעזרה למלך אנטיוכוס המכנה אַסְפֶּנְדִיוֹס, והוא נעתר אליהם ברצון, אבל כרע במלחמה לפני חיל אריסטובולוס, וברח מפני האחים, אשר רדפו אחריו עד בית־שאן, ומשם שבו להִלחם ביושבי שמרון וסגרו את המונם עוד הפעם בחומת עירם ואחרי־כן לכדו את העיר והרסו אותה עד היסוד ואת יושביה מכרו לעבדים, וכה הלכו מחיל אל חיל ולא שבתו ממלחמה, עד אשר נגשו בראש צבאם עד העיר בית־שאן והשתערו עליה פתאם והחריבו את כל הארץ אשר מבית ג) להר הכרמל.

ח. אך הקנאה בהצלחת יוחנן ובניו עוררה מחלקת בקרב היהודים ורבים התלקטו יחד ולא שקטו עד צאתם למלחמה גלויה, אבל כשלו ונפלו. ויתר חיי יוחנן עברו בשלום ואחרי אשר נהל את עסקי הממשלה בתבונה יתרה שלשים ושלש שנה מת והשאיר אחריו חמשה בנים. הוא היה מאֻשר באדם ובשום דבר לא יכל להתאונן על מזלו. כי הוא לבדו זכה לשלשה דברים העולים על כֹּל: למעלת השלטון בעם (כתר מלכות), לכהֻנה גדולה ולנבואה (לרוח הקדש). כי רוח אלהים (השכינה) היתה קרובה אליו ולא נעלם ממנו כל דבר העתיד לבוא. הוא צפה מראש ונבא, כי שני בניו הגדולים לא יאריכו ימים בשלטונם ונָאֶה לספר פה את דבר מפלתם, ועד כמה שָׁנה גורלם ממזל אביהם המאֻשר!

א) במקור: מחֻבר — ארגריזין Ἀργαρίζειν', כמו שכותבים השמרונים.

ב) במקור: אדוֹרָה (ביחיד) ועיין בדברי הימים ב, י״א, ט, ושם הִזכרה גם מָרֵשָׁה (או מוֹרֵשה). שתי הערים האלה נכבשו על־ידי האדומים אחרי חרבן הבית הראשון.

ג) כלומר, מצד ארץ יהודה מדרום.

פרק שלישי

על־דבר אריסטובולוס, הראשון ששם על ראשו נזר מלוכה ומלך שנה אחת ומת אחרי רצחו את אמו ואת אחיו.

א. אחרי מות יוחנן הפך אריסטובולוס בכור בניו את הנשיאות למלוכה והיה הראשון, אשר שם על ראשו את הנֵזר, כמלאת ארבע מאות ושבעים ואחת שנה ושלשה ירחים לשיבת גולת העם אל ארצה מעבדות בבל א). ומאחיו הבדיל לטובה את אנטיגנוס, הקרוב אליו בשנים והאהוב עליו למראה עין, וחלק לו מכבודו ואת יתר אחיו אסר והשליך אל בית־כלא. גם את אמו אסר בנחֻשתים על אשר חלקה עליו בעסקי השלטון, באמרה, כי עזב יוחנן בידה את הממשלה, וכה גדלה אכזריות הבן עד שנתן לה למות ברעב במאסרה.

ב. אך גמול מעלליו הרעים לאמו ולאחיו השיג את אחיו אנטיגנוס, אשר אותו אהב מאד ונתן לו חלק במלכותו — כי המית אריסטובולוס גם אותו על עלילות דברים ששמו לו אנשי בליעל מעבדי המלך. בתחלה מאן אריסטובולוס להאמין לדברי הלעז, כי אהב את אחיו וחשב את הלהג הרב לפרי הקנאה. אבל אנטיגנוס שב בהדר־נצחון למועד החג, שבו היהודים מקימים סֻכות לאלהים על־פי חֻקי האבות, ובמקרה נפל אריסטובולוס למשכב בעת ההיא. ולקץ החג עלה אנטיגנוס בלוית אנשי הצבא אשר עמו בעדי תפארה להתפלל אל האלהים בלב נאמן לשלום אחיו החולה. ובאותו מעמד באו אנשי הבליעל אל המלך וספרו לו על פאר אנשי הצבא ועל גאון אנטיגנוס, שאינו כדרך אחד־העם. והעידו עליו כי בא בחיל גדול למען המיתו, כי לא די לו בכבוד־מלוכה בלבד בעוד אשר יש לאל ידו לקחת את המלוכה לעצמו.

ג. כמעט בעל־כרחו נפתה אריסטובולוס להאמין לדברים האלה ונזהר לבל יַראה את חשדו בגלוי, וכדי להיות בטוח מכל צרה העמיד את שומרי ראשו במדור אפל מתחת לאדמה — כי הוא שכב על מטת חליו בבירה ב), אשר הוסב אחרי־כן שמה לשם אנטוניה — ונתן להם פקֻדה לעזוב את אנטיגנוס לנפשו, אם לא יהיה מזֻין, ולהמית אותו, כאשר יעבור עליהם בכלי נשקו, ואליו שלח להודיעו, כי יבוא בלי נשק. אולם המלכה התחברה עם יועצי הרעה ושנתה את הדבר בערמתה, כי הסיתה את שלוחי המלך לבל

א) המִספר אינו נכון. המעשה היה בשנת ג״א תרנ״ז (104 לפני מאו״ה), תכ״ד לעלית הגולה.

ב) ככה נקראה מצודת אנטוניה במשנה. במקור היוני: Βάρις.

ימסרו את דבריו, רק יאמרו לאנטיגנוס, כי שמע אחיו על כלי הנשק היפים ועדי המלחמה אשר הכין לו בארץ הגליל, אבל נעצר על־ידי מחלתו לבוא ולראות את כל אלה, ועל־כן ישמח מאד לראותו בפאר נשקו בטרם ישים (אנטיגנוס) את פעמיו לדרך.

ד. כשמוע אנטיגנוס את הדברים האלה — והוא היה בטוח באהבת אחיו ולא עלה על לבו לחשדו במחשבה רעה — יצא בכלי נשקו, כאִלו אמר להתהדר בהם, וכאשר בא אל הפרוזדור האָפל, שנקרא בשם מגדל סטרַטוֹן, נהרג בידי שומרי ראש המלך. ומות אנטיגנוס היה מופת נאמן, כי לשון־הרע מנתקת את מוסרות האהבה וגם את קשרי־הטבע, וכי לא נמצאה בין מדות הנפש הטובות אף אחת שיהיה בכֹחה לעמוד בפני הקנאה לאֹרך ימים.

ה. ומי לא ישתומם לדבר הזה על איש אחד ושמו יהודה, אשר היה ממשפחת האֵסיים ומעולם לא נכשל ולא שִׁקר בהגידו את האותִיות. כי בראותו את אנטיגנוס עובר דרך הר הבית קרא בקול גדול אל אוהביו (כי תלמידים רבים ישבו לרגליו): „הוי, אמותה הפעם, כי נכרתה האמת מפי ואחת מנבואותי שבה ריקם. הן עוד חי זה האיש אנטיגנוס, אף כי נגזר עליו לֵהָרג היום ולמקום מותו נועד מגדל סטרטון א) והוא רחוק מפה שש מאות ריס וכבר עברו ארבע שעות היום. הזמן הוביש את דבר נבואתי". ככלותו את דבריו שקע הזקן במחשבותיו סר וזעף. ואחרי זמן קצר הגיעה השמועה, כי נהרג אנטיגנוס במדור מתחת לאדמה שנקרא גם הוא בשם מגדל סטרטון. והדבר הזה התעה את הרואה הזקן.

ו. מוסר הכליות על התועבה הזאת חִזק את מחלת אריסטובולוס. זכר הרצח לא נתן מנוחה לנפשו והוא התהלך כצל ולאחרונה התפרדו מעיו מעצמת יגונו והקיא דם רב. ואחד הנערים המשרתים הוציא את הדם ובגזרת אלהים נכשל במקום אשר נשחט בו אנטיגנוס ושפך את דם הרוצח על כתמי דם אנטיגנוס, אשר נראו עוד לעין. קול צעקה התפרץ מפי רואי הדבר, באמרם, כי בצדיה שפך הנער את הדם. והמלך שמע את הצעקה וחקר לסבת הדבר וכאשר לא נועז איש מהעומדים עליו לפתוח את פיו הפציר בהם מאד, כי נכספה נפשו לדעת את המעשה. וכאשר דִבֶּר אליהם קשות ואִיֵּם עליהם, גלו לו את הדבר, ואז זלגו עיניו דמעות ואנחה שברה את גופו ובשארית כחותיו קרא: „הן לא קמה מחשבתי להעלים מעין האלהים הגדולה את כל אשר עשיתי בזדון, ומַהר השיגה אותי נקמת דם קרובי השפוך. ועד מתי, גוִיָּה נבזה, תעצרי את נשמתי הנחרפת לאחי

א) האֵסי חשב, כי זהו מגדל־סטרטון על חוֹף־הים, שנבנה אחר־כך בידי הוֹרדוס ונקרא בשם „קיסריה" (קיסרי).

ולאמי? עד מתי אסיף להם את דמי טִפה טִפה? יקחו את הכל בבת־אחת ואַל יוסיף אל זועם ללעוג לנסכי בני מעי!" לדברים האלה גוע מיד, ומלכותו לא ארכה יותר משנה.

פרק רביעי

על מעשי אלכסנדרוס ינאי, אשר מלך עשרים ושבע שנה.

א. ואשת אריסטובולוס שלחה את אחיו לחפשי ממאסרם והקימה למלך את אלכסנדרוס, אשר היה ראוי למשרה זו על־פי שניו ומדות נפשו. ובעלות אלכסנדרוס לשלטון המית את אחיו האחד, אשר חשב בלבו לעשות מלוכה גם הוא, ונשא את ראש אחיו השני, שבחר בחיי מנוחה והתרחק מן השררה.

ב. ומלחמה היתה בינו ובין תלמי המכֻנה לַתורוס. כאשר כבש את העיר כפר שיחין (אסוֹכיס) ואלכסנדרוס המית רבים מן השונאים, אך הנצחון נטה לצד תלמי. אבל אחרי אשר נרדף תלמי על־ידי אמו קלֶאוֹפטרה ושב אל ארץ מצרים, כבש אלכסנדרוס במצור את גדר (גַדַרָה) ואת חמתא (אמַתוֹס), הגדול במבצרי עבר הירדן, שבו נמצאו מחמדי אוצרות תאודורוס וזֶנון. אבל תאודורוס בא עליו פתאם ולקח מידו את אוצרותיו וגם תפש את כבודַת המלך והמית מן היהודים כעשרת אלפים איש. בשוב אלכסנדרוס לאיתנו אחרי המַכָּה הזאת פנה אל ארץ החוף ולכד את עזה ואת רַפיה ואת אנתֵדון, אשר נקראה אחרי־כן על־ידי הורדוס המלך בשם אגרִיפַּיס.

ג. ואחרי אשר כבש המלך את הערים האלה ומכר את יושביהן לעבדים התקומם עליו עם יהודה בימי החג — כי רֹב המריבות פורצות בקרבם למועדי שמחתם — ויש לחשוב, כי לא היה בכחו להפר את העצה הרעה הזאת, לולא עזרו לו שכירי צבאו הנכרים מארצות פיסִדיה וקִילִיקיה (כי את בני סוריה לא אסף אל צבא שכיריו, בדעתו את שנאתם הגדולה לעם יהודה). אחרי אשר הכה אלכסנדרוס במתקוממים יותר משׁשת אלפים איש יצא להלחם בגבולות הערבים ולקח מהם את הגלעד ואת מואב ושם מס על יושבי שתי הארצות ואחרי־כן שב להַצות על חמתא. תאודורוס נבהל לשמע נצחונותיו וברח מפניו והמלך מצא את המבצר עזוב וריק ותפש אותו באפס־יד והחריבו.

ד. ואחרי־כן נלחם עם עֹבֵדַת א) מלך הערבים; המלך הזה הכין לו

א) כה הוא שמו על המטבעות והכתבות. ביונית: אוֹבֵדַס, הוא מלך הערבים הנבטיים

פח בארץ הגולן ואלכסנדרוס נפל במלכדתו וכל חילו נשמד, כי נדחק לתוך בקעה צרה ועמקה ונרמס בפרסות הגמלים הרבים, המלך בעצמו ברח אל ירושלים ובגדל האסון אשר המיט על העם העיר את שנאת הרבים הישנה אליו עד אשר קם מרד גלוי. גם הפעם היתה ידו על העליונה ובמלחמותיו הרצופות עם העם המית לא פחות מחמשים אלף איש מן היהודים בשש שנים, אבל לא יכל לשמוח בנצחונותיו, אשר כלה בהם את כחות מלכותו. הוא נסה להפסיק את המלחמה ולדבר שלום אל נתיניו המורדים, אבל אלה הוסיפו עוד לשנא אותו על שרירות לבו ועל תהפוכותיו, וכאשר שאל אותם, מה היא סבת הדבר ובאיזה מעשה יוכל לשכך את חמתם, ענוהו האנשים, כי רק עם נבלתו יכרתו שלום, אף כי קשה לסלוח לעושה תועבות כאלה גם אחרי מותו. ויחד עם זה שלחו אל דימיטריוס המכנה איקירוס (נ"א אַקִירוֹס א) לעזרה, והוא נעתר אליהם, בקוותו לגדולות מאלה, ובא עם חילו אל הארץ ועל־יד העיר שכם התחברו אליו בני בריתו מן היהודים.

ה. ואלכסנדרוס קבל את פניהם באלף רוכבים ושמונת אלפים רגלים שכירי מלחמה. מלבד זאת נמצאו עמו עשרת אלפים יהודים נאמנים בבריתו. ומספר שונאיו היה שלשת אלפים רוכבים וארבעה־עשר אלף רגלים. ועוד בטרם יצאו שני האויבים לקרב נסו שני המלכים להעביר קול איש במחנה אויבו ולחולל שם מרד. כי דימיטריוס קוה להטות אליו את לב שכירי אלכסנדרוס, ואלכסנדרוס—למשוך אחריו את היהודים אשר במחנה דימיטריוס. אבל היהודים לא שבו מחמתם והַהֶלֶנים ב) לא הפרו שבועתם, ועל־כן קראו שני המלכים לחרב לשפוט ביניהם. במלחמה היתה יד דימיטריוס על העליונה, אף כי הרבו שכירי אלכסנדרוס לעשות נפלאות באמץ לבם ובעז ימינם. אבל תוצאות המלחמה לא היו כאשר דמו שני המלכים בלבם. כי אחרי נצחון דימיטריוס לא הוסיפו היהודים הקוראים לו להחזיק בבריתו, כי חמלו על אלכסנדרוס במפלתו, וששת אלפים מן היהודים עברו אליו בברחו אל הרי יהודה. דימיטריוס לא עצר כח לשאת את התמורה הזאת והבין כי יחליף

(בני נבטו, ויש מביאים את השם הזה בקשר עם נביות), המושלים בעבר הירדן ובארץ אדום העתיקה. ראש מבצריהם היה „הסלע" (סלע־ערב, לפנים סלע־אדום, ביונית: פֶּטְרָה), וממשלתם הגיעה עד דמשק.

א) אֵיקִירוֹס בר־מזל, מי שהשעה משחקת לו; אַקִירוֹס—רע־מזל. כנראה נקרא המלך הזה (מושל סוריה בימי אלכסנדרוס ינאי) בכנוי הראשון בפי אוהביו, ובשני בפי שונאיו, אשר סרסו את שם הכבוד שלו בכונה.

ב) ככה נקראו כאן הפיסידים והקיליקים, אשר טעמו מעט מן התרבות היונית ההלניסטית.

אלכסנדרוס כח למלחמה וכל העם יעבור אליו, ועל־כן פנה ועלה מן הארץ.

ו. אבל המון המורדים הנשאר לא שבת מריב גם אחרי צאת העוזרים מן הארץ, ואלכסנדרוס נלחם בו מלחמה קשה עד אשר עלה בידו להמית את רב השונאים ולגרש את הנשארים אל עיר בֶּמֶסֶלִיס א) ואחרי־כן הפך את העיר והוליך את הפליטים בשבי אל ירושלים. וכגדל אפו ובחרונו עליהם הסיתו יצר לבו הרע למעשי רשע. הוא צוה להוקיע שמונה מאות איש מהשבויים על צלבים בראש העיר, אחרי שחטו לעיניהם את נשיהם וטפם. ולמראה הדבר שתה יין והתהולל עם פילגשיו. פחד גדול נפל על כל העם ובלילה ההוא ברחו שמונת אלפים יהודים מהקמים על המלך מעבר לגבולות יהודה ורק מות אלכסנדרוס שם קץ לגלותם. ככה הקים אלכסנדרוס את השלום במלכותו, אחרי עבודה קשה לקץ זמן רב (באחור זמן), ואימת החרב סרה מן הארץ.

ז. ועוד הפעם קמו מהומות [בארץ יהודה] על־ידי אנטיוכוס המכֻנה דיוניסוס, אחי דימיטריוס, והוא האחרון למלכי בית סיליקוס. כאשר יצא זה להלחם עם הערבים פחד ממנו אלכסנדרוס [פן יעבר בגבולו] וחפר חריץ עמֹק לארך כל הארץ אשר בין ההרים בקרבת אנטיפטרס ובין חוף יפו, ועל־יד החריץ הקים חומה גבוהה ומגדלי־עץ בנה עליה לסגור את שערי הארץ. אבל בזה לא הצליח לעצֹר את אנטיוכוס, כי הוא שלח את המגדלים באש וסתם את החריץ עפר ועבר עם חילו ביד רמה. הוא דחה לפי שעה את רצונו להנקם באלכסנדרוס על אשר לא נתן לו לעבור בארצו, כי מהר להביא מלחמה בגבולות הערבים. מלך הערבים נסוג אחור אל מקום אשר נוח למלחמה ואחרי־כן הפך פתאם את פני רוכביו, אשר היה מספרם עשרת אלפים, והתנפל על חיל אנטיוכוס קדם שהספיק להציג את צבאו במערכה. המלחמה היתה קשה מאד, וכל העת שנשאר אנטיוכוס בחיים החזיקו צבאותיו מעמד, אף כי עשתה בהם חרב הערבים שמות נוראות, כי חרף המלך את נפשו למהר עזרה במקום שנגפו אנשיו, עד אשר נפל שדוד ובמותו הפנו הסורים עֹרף ורֻבם נפלו חללים במערכה או נהרגו בעת מנוסתם והפליטים שרדו אל כפר קנה ושם ספו כֻלם ממחסור לחם, ורק מתי מספר הצילו את נפשם.

ח. ואחרי הדברים האלה הביאו אנשי דמשק משנאתם לתלמי בן מינאי את חרתת [הערבי] ב) אל ארצם והמליכוהו על חילת סוריה. הוא עלה על

א) בקדמוניות (ספר י״ג, י״ד, ב) נקראה בי־תאומי או בית־אומי.

ב) ביונית: אֲרֵטַס, Ἀρέτας, אולם צורת השם הערבית מבֹארה מתוך המטבעות והכתבות שלו.

יהודה והכה את אלכסנדרוס במלחמה, אבל כרת עמו ברית שלום ועזב את הארץ. ואלכסנדרוס כבש את פחל (פֵּלָה) ועלה על גרש (גֵּרַסָּה), כי חשקה נפשו לבז את אוצר תאודורוס שנית, ובנה על העיר דְיֵק מִשְׁלש וכבש אותה בסערת מלחמה. ואחרי־כן החריב את ארץ הגולן ואת סיליקיה א) ואת הבקעה הנקראה על שם אנטיוכוס ועל אלה כבש את גמלא, המבצר החזק, והוריד את דימיטריוס המושל בו משאתו, כי שמע תלונות רבים עליו, ואחרי־כן שב אל ארץ יהודה במלאת שלש שנים למלחמה הזאת, והפעם קבל העם את פניו ברצון, כי שמח על נצחונותיו. אבל בבוא קץ המלחמה החלה מחלה לענות את המלך וקדחת רביעית הציקה לו מאד. הוא חשב להתגבר על מחלתו בשובו אל עבודת המלחמה ועל־כן התמַכּר לצאת לקרב שלא בעונתו והכריח את גופו לטרוח ולעבוד למעלה מכחותיו, וכרע תחת כֹּבד משאו. הוא מת בעצם רעש המלחמה והימים אשר מלך היו עשרים ושבע שנה.

פרק חמישי

בתשע שנות מלכות אלכסנדרה נמצא השלטון בידי הפרושים.

א. הוא השאיר את מלכותו ביד אלכסנדרה ב) אשתו, בבטחו בה כי יִשָּׁמעו לה היהודים על־נקלה, יען אשר רחקו דרכיה מדרכי אכזריותו וגם התנגדה למעשי תועבותיו, ובזה קנתה את לב העם לאהבה אותה. ותקות המלך לא נכזבה. כי האשה הרפה השכילה להחזיק בידיה את השלטון וזכתה לתהלת מושלת ביראת אלהים. היא נזהרה מאד בחֻקי מסֹרת האבות והרחיקה מן השררה את הבועטים במצוות הקדושות. ומשני בניה אשר ילדה לאלכסנדרוס הקימה את הורקנוס, הוא הבבור, לכהן גדול, כי לו היה משפט הבכורה, ומלבד זאת היה רפה־ידים, ולא נועז לתבוע ממנה את הממשלה. ואת הצעיר, אריסטובולוס, אשר היתה לו נפש לוהטת, השאירה הדיוט.

ב. לעֻמת־זאת התערבו בשלטונה הפרושים, חבורה בקרב היהודים, שיצא לה שם, כי היא עולה על חברותיה ביראת אלהים ומרבה לדקדק מהן בבאור החֻקים. אלכסנדרה כִּבדה את האנשים האלה יותר מן המדה, מיראתה את האלהים, ובידם עלה לגנוב מעט מעט את לב האשה התם, עד אשר היו

א) סיליקיה בארץ הגולן (עיֵן להלן ספר ד, א, א).

ב) בקדמוניות נקראה גם סַלּוֹמֵי (שלומי, שלומית) ובספרות התלמודית שלמינון או שלמציון (שלום־ציון) ויש עוד גרסאות.

הם המוציאים והמביאים את כל העם ורשות נִתְּנה להם לרַחק ולקרב את הבריות ככל אַות נפשם, להתיר ולאסור כרצונם. ובכלל נהנו המה מכל הכנסות המלוכה וברכותיה, ואת ההוצאות והפגעים השאירו לאלכסנדרה המלכה. אמנם היא השכילה מאד לעשות מלוכה, כי הגדילה את הצבא כל הימים עד הַכפילה את מספרו וגם אספה אליה חיל שכירים רב ועצום, וככה הכינה בידה את הממשלה בעמה וגם הטילה את אימתה על המושלים בארצות נכריות. ידה משלה בכל והפרושים משלו בה.

ג. הם המיתו את דיוֹגֶנֶס, איש נשוא־פנים ואוהב קרוב לאלכסנדרוס, בפקדם עליו את עונו, כי היה בעצה אחת עם המלך להוקיע את שמונה מאות האנשים. וגם הסיתו את אלכסנדרה לרדוף את יתר האנשים, אשר הפיחו את חמת אלכסנדרוס עליהם. המלכה מלאה את חפצם, ביראתה את האלהים, והם עשו משפט מות בשונאיהם כרצונם. ואנשי המעלה אשר נמצאו בצרה נמלטו אל אריסטובולוס, והוא העיר את לב אמו לשאת פנים למעמד האנשים האלה ולתת להם חנינה ולהרחיק אותם מן העיר, אם היא חושדת בהם, כי אינם נקיים מעון. כשנתנה המלכה לאלה האנשים את נפשם לשלל, נפוצו בכל הארץ. ואלכסנדרה שלחה צבא אל דמשק בטענה להציל את העיר מידי תלמי [בן מינאי] א), המציק לה כל הימים. אך השיבה את הצבא בטרם עשה מעשה רב. וכאשר חנה טִיגְרָנֶס מלך ארמֶניה על עיר עכו ושם מצור על קלֵיאוֹפַּטְרָה, שלחה אליו אלכסנדרה מנחה, לכרות עמו ברית. אבל הוא הקדים לעזוב את הארץ, בשמעו כי קמו מהומות בממשלתו מבית כשפרץ לוקולוס אל ארץ אַרמֶניה.

ד. בימים ההם חלתה אלכסנדרה ואריסטובולוס בנה הצעיר מצא לו שעת הכשר להפיק זממו. ובעזרת אנשי שלומו — כי ידידים רבים היו לו וכֻלם אהבוהו על אמץ רוחו — כבש את כל מבצרי הארץ ובכסף אשר מצא שם אסף לו שכירי מלחמה והכריז את עצמו למלך. וכאשר התאונן הורקנוס על הדבר הזה באזני אמו, חמלה עליו ושמה את אשת אריסטובולוס ואת בניו במאסר באנטוניה — היא המצודה הסמוכה להר־הבית מצד צפון, ונקראה לפנים, כאשר דברתי למעלה ב), בשם בַּרִיס (הבירה) ואחרי־כן קבלה את שמה החדש לכבוד המושל אנטוניוס, כדבר אשר נקראו לכבוד אוגוסטוס (סֶבַסְטוֹס) ועל שם אַגְרִיפָּס ג) שתי ערים בשמות חדשים סֶבַסטי ואגריפָּס.

א) מלך היטורים (הערבים המושלים בלבנון, בעִקר בארץ כַּלְקִיס).

ב) פרק ג, י״ג.

ג) הקיסר אוגוסטוס, הראשון במלכי רומא, וידידו וחתנו וִפסניוס אגריפה (Agrippa).

בטרם הספיקה אלכסנדרה לקרא למשפט את בנה, על אשר נסה להרחיק את אחיו מן השלטון, נאספה אל עמה, אחרי אשר נהלה את הממשלה תשע שנים.

פרק ששי

הורקנוס יורש אלכסנדרה מחל על המלוכה לטובת אריסטובולוס, ואחרי־כן נעשה למלך מחדש על־ידי חרתת בעזרת אנטיפטרוס ולבסוף קם פומפיוס לשפוט במריבת האחים.

א. אמנם ירֻשת השלטון היתה להורקנוס, כי בידו מסרה אלכסנדרה את המלוכה בחייה, אבל אריסטובולוס עלה עליו בגבורה ובתבונה. וכאשר פרצה ביניהם מלחמה על־דבר השלטון בקרבת יריחו, עזבו רבים את הורקנוס ועברו אל מחנה אריסטובולוס. הורקנוס מהר לברוח עם שארית חילו אל אַנטוניה ותפש את בני התערובות, למען יהיו לו לישועה. אלה היו אשת אריסטובולוס וילדיה. אבל בטרם הגיע הדבר לידי איבת־משחית השלימו האחים ביניהם, אריסטובולוס קבל את המלוכה והורקנוס מחל על הממשלה וקבל את כל ההנחות והכבוד כמשפט לאחי המלך. אלה היו תנאי הברית אשר כרתו ביניהם בבית־המקדש לעיני כל העם וחבקו איש את רעהו בברכת שלום ואחרי־כן החליפו את דירותיהם. אריסטובולוס הלך אל ארמון המלך והורקנוס יצא לגור בבית אריסטובולוס.

ב. פחד נפל על שונאי אריסטובולוס, כי נוחלה תקותם בהגיעו למלוכה, ויותר מכֻּלם התרגז אנטיפטרוס, שונא אריסטובולוס מימים. האיש הזה היה אדומי מלֵדה ובגלל יחס אבותיו ועשרו וכבוד ביתו נעשה לראש עמו, והוא עשה שני דברים: את הורקנוס פִּתה לברוח אל חרתת מלך ערב, לרשת בעזרתו את המלוכה שנית, ועל לב חרתת דִּבר לקרב את הורקנוס ולהשיבו לכסא שלטונו. כי הִרבה לדבר סרה באזני חרתת על אריסטובולוס ועל מדותיו הרעות, והפליג בשבח הורקנוס והעתיר בדברים לקבל אותו ברצון, כי ככה יאות למושל אדיר במלוכה לתמוך בידי העלובים עשוקי המשפט, והן עוֹל גדול נעשה להורקנוס בהִלקח ממנו השלטון הראוי לו במשפט הבכורה. ואחרי אשר הצליח ביד אנטיפטרוס להטות את לב שניהם לחפצו לקח את הורקנוס בלילה וברח עמו מתוך העיר ובמנוסת חפזון במלטו שניהם אל העיר הנקראה בשם הסלע, היא עיר המלוכה בממשלת הערבים. שם מסר את הורקנוס בידי חרתת והפציר בו בדברים וגם קנה את לבו במתנות רבות ויקרות לשלוח בידי הורקנוס צבא להשיבו לגדלתו. ומספר הצבא היו חמשים אלף רגלים ורוכבים. וארסטובולוס לא יכל לעמוד בפני השונאים הרבים, כי עזבו אותו אנשיו לנפשו בִּקְרב הראשון,

ונדחף אל ירושלים, וכמעט נפל בשבי אויביו, הנלחמים בו ביד חזקה, לולא טרף עליהם סִקוֹרוּס שר צבא הרומאים את השעה והשבית את מצור ירושלים. כי הוא נשלח אל סוריה מארץ ארמֶניה במצות פּוֹמְפֵּיוּס מַגנוּס, הנלחם עם טִיגְרַנֶס א), ובבואו אל דמשק, אשר זה מקרוב נכבשה בידי מֶטֶלוּס וְלוּלִיוּס, לרשת את משרות שניהם, שמע על הדברים הנעשים בארץ יהודה ומהר לעלות שמה כאדם הבא על שכרו.

ג. כשבא סִקוֹרוּס אל הארץ מהרו לבוא אליו צירי שני האחים, כל אחד בקש ממנו להיות בעזרו. אבל שלש מאות הככר אשר שלח אריסטובולוס הכריעו את שורת הצדק. כי סקורוס קבל את הסכום הזה והפיל על הורקנוס ועל הערבים את אימת הרומאים ופומפיוס, למען ירפו ממצור־העיר. חרתת נבהל ועלה מארץ יהודה אל רבת־עמון וסקורוס חזר אל דמשק. ואריסטו־בולוס לא אמר די בהמלטו מן הפח, כי אסף את כל חילו ורדף אחרי האויבים והשתער עליהם על־יד המקום הנקרא פִּפִּירוֹן והמית מהם יותר מששת אלפים איש ובכללם גם את פַּלִּיוֹן אחי אַנטיפַּטרוס.

ד. ובראות הורקנוס ואנטיפטרוס, כי לא יוכלו הערבים לעזור להם, נשאו עתה את עיניהם אל שונאיהם (הרומאים). וכשבא פומפיוס אל ארץ סוריה וסר אל דמשק פנו שניהם אליו לבקש מחסה; הם לא כפרו את פניו במנחה, רק באו לפניו בחזק הטענות הצודקות, אשר בהן הטו את לב חרתת, וחִלו את פניו למאס במעשי זדון אריסטובולוס ולהשיב את אחיו למלוכה, כי לו יאתה על־פי מדותיו הטובות ומשפט הבכורה. אבל גם אריסטובולוס לא רצה להתמהמה, כי בטח לבו במנחה אשר נתן לסקורוס, ובא גם הוא אל פומפיוס בכל הדר תפארת מלכים. אבל יען אשר לכלמה נחשב בעיניו להתרפס כדרך עבדים, כי לא הסכין להשפיל את עצמו להנאתו יותר מן המדה, שב אל העיר דיון.

ה. לדבר הזה התאנף פומפיוס והטה אזניו לתחִנות הורקנוס ואנשיו ויצא להלחם באריסטובולוס ולקח עמו את כל צבא הרומאים ורבים מבני־בריתם בסוריה. הוא נסע דרך פחל ובית־שאן ב) ובא אל עיר קָרְוַי ג), אשר שם ראשית גבול ארץ יהודה כשבאים אליה בדרך היבשה, ושם שמע, כי נמלט אריסטובולוס אל אלכסנדריון, הוא מבצר חזק ונהדר בראש הר גבוה, ושלח אליו פקדה בלשון מושל עריץ לרדת מן המבצר. כמעט בחר אריסטו־

א) מלך ארמֶניה, עיין בפרק הקודם, ג.

ב) סקתופוליס, Σκυθόπολις.

ג) ביונית קוֹרָאַי, ושמה הערבי עתה קַרְוָא (האלף במקום היוד הערבית, שאינה נשמעת).

בולוס לסכֵּן את נפשו מלמלא אחרי דבר הפקֻדה הזאת; אבל בראותו, כי לא קמה עוד רוח באנשיו, הטה את אזנו לעצת אוהביו, אשר דברו על לבו להתבונן ולזכור, כי איש לא יוכל לעמוד בפני כח הרומאים האדירים, וירד אל פומפיוס והִרבּה לדַבּר לפניו ולמַד זכות על עצמו, כי בצדק נאה לו המשרה, ואחרי־כן שב אל המצודה. וכאשר תבע אותו אחיו לעמוד לפני כסא פומפיוס, ירד מן המבצר עוד הפעם ודִבּר עמו על ישר משפטו, ושוב יצא ופומפיוס לא עצרו. וברוח נפעמה, בין תקוה לפחד, ירד עוד הפעם אל פומפיוס להַפיל תחנתו לפניו, כי ימסור בידו את כל השלטון — ושוב עלה אל המצודה, לבל יתראה, כי הפקיר את עצמו לפני זמנו. אבל פומפיוס צוה עליו לעזוב את המבצרים, ובדעתו כי שרי המלך קבלו פקֻדה למלא רק אחרי דברי המלך הכתובים בידו, אֵלֵץ את אריסטובולוס לכתוב לכל אחד ולצוות עליו לצאת מן המבצר. אריסטובולוס מלא את הפקֻדה הזאת, אבל התרגז מאד ושב אל ירושלים והתכונן להלחם בפומפיוס.

ו. אולם פומפיוס לא נתן לו זמן להתכונן למלחמה ורדף אחריו מיד, כי החליף עוד כח לשמע הבשורה על־דבר מות מִתְרִדָת א), אשר הגיעה אליו בעמדו על־יד יריחו, הוא מקום משמני ארץ יהודה, ושם האדמה מגַדלת הרבה תמרים וגם צרי. את הצרי מוציאים, כשפוצמים בצורי אבנים את תחתית הגזע ומושכים דרך הפצימות את השְׂרף ב). במקום הזה לן פומפיוס עם מחנהו לילה אחד והשכים בבֹקר ומהר אל ירושלים. אריסטובולוס נבהל לדבר בוא פומפיוס ויצא לקראתו לדַבּר אליו תחנונים והפיס את דעתו בהבטיחו לתת לו כסף רב וגם למסור בידו את העיר. אבל מכל דברי הברית האלה לא קם אף אחד. כי כשנשלח גַּבִּיניוס להביא את הכסף מאנו אוהבי אריסטובולוס להכניסו אל העיר.

פרק שביעי

ירושלים נמסרה בידי פומפיוס והוא כבש את בית־המקדש ונכנס אל קדשי־הקדשים, ויתר מעשיו בארץ יהודה.

א. פומפיוס התקצף מאד לדָבר הזה ושם על אריסטובולוס משמר ואחרי־כן נגש אל ירושלים לתור לו מקום, אשר ממנו יביא מלחמה בשעריה. הוא ראה את חומות העיר הבצורות, כי לא נִתנו להִכבש על־נקלה, ואת

א) מִתְרִדַתֶס, מלך פונטוס, איש־ריב לרומאים.

ב) כדברי רבן שמעון בן גמליאל: „הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף".

פי התהום הנוראה לפני החומה ואת הר־הבית המקף מצודות חזקות, מעבר לעמק הצר, והבין, כי יהיה למשגב חדש לאויביו, כאשר תפול העיר בידו.

ב. זמן רב לא ידע פומפיוס לשית עצות בנפשו, והנה פרצה מריבה בין יושבי העיר, כי אוהבי אריסטובולוס אמרו לצאת במלחמה ולהושיע את המלך, ואנשי שלום הורקנוס רצו לפתוח את שערי העיר לפני פומפיוס, ומספרם הלך הלוך וגדול, מפני הפחד אשר אחז את העם למראה טכסיסי הרומאים הנאדרים. כאשר נגפה כת אריסטובולוס, נסוגה אחור אל הר־הבית ושרפה את הגשר המחבר אותו עם העיר והתכוננה לעמוד בפני האויב עד כלות כחותיה. אולם הכת השניה הכניסה את הרומאים אל העיר והסגירה בידם את ארמון המלך ופומפיוס הפקיד על העיר את פִּיסוֹן, אחד משרי החיָלים, ושלח אותו שמה בראש צבאו. פִּיסוֹן העמיד חיל־מצב בכל פנות ירושלים וכאשר נבצר ממנו למשוך אליו בדברים את הפליטים אשר בבית־המקדש ולכרות אִתָּם ברית, הכין סביב הר־הבית את כל צרכי המלחמה, למען הבק ע אל המקום בחזק־יד ואנשי הורקנוס נהלו אותו בעצותיהם וגם עזרו לו במעשים.

ג. פומפיוס צוה לסתום את החריץ לצד צפון ואת העמק כֻּלּוֹ, ואנשי חילו הביאו את כל החמר הדרוש לחפצו. אבל קשה היה למַלא את החלל, כי היה עמק מאד, והיהודים מעל החומה עצרו את עושי המלאכה בכל מאמצי כחותיהם. וכמעט לא עלה בידי הרומאים להשלים את עמלם, לולא שמר פומפיוס את מועדי השבתות, אשר בהם היהודים נזהרים מכל מלאכה על־פי חֻקֵי עבודת אלהיהם, וצוה להגביה בימים האלה את הסוללה ומנע את אנשיו לצאת למלחמת־תנופה על היהודים, כי רק לשמור על נפשותיהם הם נלחמים ביום השבת. והנה נסתם פי העמק ופומפיוס צוה להעלות מִגדלים גבוהים על הסוללה והקריב את מכונות המלחמה המובאות מצור ונסה להרעיש את חומות הר־הבית אחרי אשר גרשו הבליסטראות את היהודים העומדים לו לשטן על החומה. אבל מִגדלי הר־הבית במקום הזה, הנפלאים בגדלם ובהדרם, החזיקו מעמד זמן רב.

ד. בשעת התלאות והרעות הרבות, אשר מצאו את הרומאים הצרים על העיר, התבונן פומפיוס לדרכי היהודים והשתומם לאמץ־רוחם וכח־סבלם ועל כל נפלא בעיניו, כי לא הרפו מעבודת אלהיהם בהתהלכם בין חצים מעופפים ואבני־קלע. כאִלו שלטה בעיר מנוחה שלמה מעברים העלו קרבנות התמיד דבר יום ביומו ונעשו כל הטבילות ויתר מנהגי עבודת האלהים לכל פרטיהם ודקדוקיהם. וגם בעצם היום שבו נכבש הר־הבית לא הפסיקו הכהנים את קרבנות היום כחק לעבודת האלהים, אף כי נהרגו לפני המזבח. כי בחדש השלישי למצור עלה בידי הרומאים בקשי להרוס אחד המגדלים ולבקוע

בהר־הבית. הראשון אשר מלאו לבו לעלות על החומה היה פּוֹסְטוּס קוֹרְנֶלְיוּס בן סוּלָה א) ואחריו עלו שני שרי מאות פּוּרְיוּס וּפַבְּיוּס, ואחרי כל אחד מהם עלו אנשי גדודו והקיפו את הר־הבית מכל רוח והמיתו את אלה (מן היהודים) בעת מנוסתם אל ההיכל ואת אלה — אחרי עמדם על נפשם זמן־מה.

ה. ורבים מן הכהנים ראו את האויבים עולים עליהם בחרבות שלופות ולא חתו מפניהם ונשארו על עמדם לעבוד את אלהיהם. ובעוד הם זורקים את דם הקרבן ומתקנים את מעשה הקטֹרת נשחטו על זבחיהם, כי עבודת האלהים קדמה בעיניהם להצלת נפשם. רבים נהרגו בחרב אחיהם הקמים עליהם ורבים לאין־מספר הפילו את עצמם מראשי המגדלים. ומקצתם יצאו מדעתם למראה הפרענות ושלחו אש מסביב לחומה ונשרפו חיים. מן היהודים נהרגו שנים־עשר אלף איש, ומהרומאים נפלו רק מעטים חללים, אך גדול מהם היה מספר הנפצעים.

ו. אולם בעצם הצרות הנוראות האלה לא נגע שום אסון עד נפש העם כמעשה חִלול חביון הקדש בידי זרים. כי פומפיוס נכנס יחד עם בני־לויתו אל ההיכל למקום, ששמה היה מֻתר לבוא לכהן הגדול בלבד, וראה את המקדש לפני ולפנים, את המנורה ואת השלחן ואת כלי הנסכים ואת כלי הקטֹרת, כֶּלֶם זהב טהור, ואת סמי הקטֹרת הצבורים וגם את אוצר כסף הקדש, אשר הגיע לאלפַים ככר. הוא לא שלח את ידו באוצר וגם לא ביתר כלי הקדש, ולמחרת יום כִּבוש הר־הבית צוה על משרתי ההיכל לטהר את המקדש ולהעלות את הקרבנות כחֹק. הוא הקים את הורקנוס לכהן גדול, בהכירו לו טובה על אשר התמכר למלא ברצון את מצוותיו בשעת המצור וגם הסיר לב רבים מעם הארץ מאחרי אריסטובולוס, כאשר בקשו לבוא לעזרתו. בעבור הדבר הזה עשה פומפיוס מעשה שר־צבא מחֻכם, למשוך אליו את לב העם מאהבה ולא מיראה. בין השבויים נתפש חותן אריסטובולוס אשר היה גם דודו ב). פומפיוס צוה לכרות את ראשי חֵיבי המלחמה בגרזן ולפַוסטוס ולחבריו, אשר הראו את גבורתם במלחמה, נתן מתנות יקרות, וגם שם מס על הארץ ועל ירושלים.

ז. הוא קרע מגבול היהודים גם את ערי חילת־סוריה, אשר כבשו לפנים במלחמה, ושם אותן תחת פקֻדת נציב הרומאים וסגר את היהודים בגבולות נחלתם לבד. הוא בנה מחדש את גֶדֶר, שנהרסה בידי היהודים, מאהבתו לדימיטריוס הגדרי, אחד עבדיו המשֻחררים. הוא שחרר גם מעל

א) סוּלָה הוא הדיקטטור הידוע ברומא.

ב) שמו היה אבשלום (קדמוניות י״ד, ה, ד).

היהודים את הערים בתוך הארץ, שלא הספיקו להרסן: את סוסיתא א) ובית־שאן ב) ואת פחל ג) ואת שמרון ואת יבנה ד) ואת מרשה ואת אשדוד ה) ואת ארתוסה. וככה עשה לערי שפת הים: לעזה ולדאר וגם לעיר אשר נקראה בראשונה מגדל סטרטון ואחרי־כן נבנתה מחדש ברב פאר והדר על־ידי המלך הורדוס ונקראה בשם חדש: קיסרי ו) את כל הערים האלה השיב פומפיוס לתושבים השוכנים בהן וספח אותן על הנציבות הסורית. את הנציבות הזאת עם ארץ יהודה וכל הארץ אשר בין מצרים ובין נהר פרת נתן לסקורוס לצוות עליהן והפקיד בידו שני לגיונות. ואחרי־כן מהר לנסוע אל רומא דרך ארץ קיליקיה והוליך אתו בשבי את אריסטובולוס עם משפחתו, כי שתי בנות ושני בנים היו לו. ואחד הבנים, אלכסנדרוס, נמלט בהיותם בדרך ואנטיגנוס הבן השני הובל אל רומא עם אחיותיו יחד.

פרק שמיני

אלכסנדרוס בן אריסטובולוס הנמלט משבי פומפיוס נלחם עם הורקנוס, אבל הכה על־ידי גביניוס ומסר בידו את המבצרים, אחרי־כן ברח אריסטובולוס מרומא ואסף אליו צבא, אך נכנע בידי הרומאים והושב אל רומא. ויתר מעשי גביניוס וקרסוס וקסיוס.

א. בימים ההם פרץ סקורוס בארץ ערב, אך נבצר ממנו להגיע עד הסלע מפני קשי הדרכים. הוא החרים את כל הארץ מסביב, אף כי תלאה קשה מצאה אותו: חיל צבאו התענה ברעב והורקנוס עזר לו בצרה ושלח אליו צידה בידי אנטיפטרוס. וסקורוס ידע, כי אנטיפטרוס הוא איש־שלום לחרתת ושלח אותו אליו לדבר עמו, כי ישלם לו כסף, והוא ישים קץ למלחמה. הערבי התרצה לשלם שלש מאות ככר, ואחרי זאת עזב סקורוס עם חילו את ארץ ערב.

ב. ואלכסנדרוס בן אריסטובולוס, אשר נמלט משבי פומפיוס, אסף מקץ ימים חיל גדול והציק להורקנוס, כי עבר בכל ארץ יהודה וכמעט שם קץ לשלטונו, כי כבר ערב את לבו לנשת אל ירושלים ולבנות מחדש את

א) ביונית: הִפּוס, Ἵππος.

ב) סקתופוליס, Σκυθόπολις.

ג) פֶּלֶה, Πέλλα.

ד) ביונית: יַמניה, Ἰάμνεια.

ה) ביונית: אַזוטוס, Ἄζωτος.

ו) קיסריה. שמה בתלמוד בבלי קיסרי ובתלמוד ירושלמי קיסרין.

חומתה, אשר נהרסה בידי פומפיוס. אך גביניוס, אשר נשלח אל ארץ סוריה לרשת את משרת סקורוס וכבר הראה את כחו במלחמות רבות, יצא לקראת אלכסנדרוס. ואלכסנדרוס ירא מפניו והִרבה את מספר צבאו עד אשר היו לו עשרת אלפים רגלים וחמש מאות רוכבים, וגם בצר את מָעֻזֵּי הארץ ובנה את חומת אלכסנדריון והורקניה ומכוֹר א), אשר מול הרי ערב.

ג. גביניוס שלח לפניו את חלק צבאו בידי מרקוס אנטוניוס ונסע אחריו עם כל חילו, וגם בחורי החיל אשר לאנטיפטרוס ויתר צבא היהודים ובראשם מַלִּיךְ ופֵיתוֹלָאוֹס התחברו עם שרי החֵילים אשר למרקוס אנטוניוס ויצאו יחד לקראת אלכסנדרוס למלחמה, וכעבור זמן קצר בא גם גביניוס עם צבאו. ואלכסנדרוס לא התמהמה עד אשר יתחברו צבאות שונאיו למחנה אחד, ונסוג אחור מפניהם וכבר נמצא בקרבת ירושלים כאשר הדביקוהו האויבים ואִלצוהו להתגרות אִתָּם מלחמה. בקרב הזה אבדו לו ששת אלפים מאנשי צבאו, כי שלשת אלפים נפלו בחרב ושלשת אלפים נלקחו בשביה ועם הנשארים נמלט אלכסנדוס אל מבצר אלכסנדריון.

ד. גביניוס עלה על אלכסנדריון ומצא רבים מהיהודים חונים לפני המבצר. הוא נסה לדַבֵּר אִתָּם שלום לפני הקרב והבטיחם להעביר את אשמתם, וכאשר לא רצו לקחת מוסר, המית רבים מהם, ואת הנשארים סגר בתוך המצודה. במלחמה הזאת הפליא לעשות חיל מכל חבריו שר הצבא מרקוס אנטוניוס, אשר אמנם הראה את גבורתו בכל המלחמות, אבל מעולם לא הִרבה לעשות גדולות כמעשהו הפעם. גביניוס השאיר צבא לכבוש את המבצר, והוא בעצמו יצא להקים סדרים בערים אשר לא נחרבו עוד [בידי היהודים] ולבנות מחדש את הערים הנחרבות. במצותו נושבו הערים יבית־שאן ושמרון וְאַנְתִּידוֹן וְאַפּוֹלוֹנִיָּה ב) ויבנה ורָפִיה וּמָרֵשָׁה וַאֲדוֹרַיִם וגבלא (נ"א גמלא) ואשדוד ועוד ערים רבות ויושביהן הראשונים נהרו אליהן ברצון מעברים.

ה. ואחרי הקימו את הדברים האלה שב גביניוס אל אלכסנדריון וחִזק את המצור, עד כי נואש אלכסנדרוס מתקותו ושלח אליו צירים לבקש ממנו חנינה והסגיר אליו את המבצרים הנשארים, את הורקניה ואת מכוֹר, ואחרי־כן מסר בידו גם את אלכסנדריון. את כל המבצרים האלה הרס גביניוס בעצת אם אלכסנדרוס, לבל תפרוץ משם מלחמה חדשה. כי היא באה אל גביניוס לפַיסו בדברים, בפחדה לשלום בעלה ויתר בניה השבויים ברומא. ואחרי־כן השיב גביניוס את הורקנוס אל ירושלים ונתן עליו את משמרת

א) ביונית: מַכֵּירוּס, Μαχαιροῦς.

ב) שתי הערים בין יפו ובין מגדל סטרטון. אפולוניה עתה — ארצוף.

בית־המקדש ואת יתר עסקי השלטון מסר לטובי העם. הוא חלק את כל העם לחמשה בתי־דינים. את האחד הקים בירושלים ואת השני בגדר ואת בני הפלך השלישי שם תחת בית־הדין אשר בחמתא, ועל הפלך הרביעי נחשב תבל יריחו ובראש הפלך החמישי הוקמה צִפּוֹרִי א) העיר אשר בגליל. והיהודים שמחו, כי נפדו משלטון היחיד, ומהיום והלאה ינהלו אותם טובי אחיהם ב).

ו. כעבור זמן קצר קמו מהומות חדשות בארץ על־ידי אריסטובולוס, אשר ברח מרומא וקרא למרד ויהודים רבים נלוו אליו, אלה – מתאוֹת־מהפכה ואלה – מאהבתם הישנה אליו. בראשונה כבש את אלכסנדריון ונסה לבנות את חומותיה, אבל כאשר נודע לו, כי שלח עליו גביניוס למלחמה את הצבא אשר לסִיסִינה ולאנטוניוס ולסֶרְוִיָנוֹס, מהר לעלות משם ופנה אל מכוֵר. הוא שלח מעליו את ההמון, אשר לא צלח למלחמה, ונהל עמו רק את אנשי הצבא המזֻיָנים במִספר שמונת אלפים איש. ובכלל היה גם פיתולאוס סגן־הצבא בירושלים, אשר עבר אליו עם אלף איש. הרומאים רדפו אחרי היהודים והתנגחו אִתם, אנשי אריסטובולוס נלחמו בגבורה והחזיקו מעמד זמן רב, אבל אחרי־כן לחצו אותם הרומאים וחמשת אלפים מהם נפלו בחרב ואלפים שרדו אל גבעה אחת ואלף הנשארים ואריסטובולוס בראשם בקעו להם דרך בין מערכות הרומאים ומהרו אל מכוֵר. ושם לן המלך לילה אחד בין התרבות וקוה, כי עוד יצליח בידו לאסוף חיל חדש, אם יתנו לו הרומאים להִנפש מהמלחמה, וגם חִזק מעט את המבצר ההרוס. כאשר התנפלו עליו הרומאים נלחם אִתם בגבורה נפלאה למעלה מכחותיו ועמד בפניהם שני ימים ואחרי־כן נפל בשבי יחד עם אנטיגנוס בנו, אשר ברח יחד עמו מרומא, והובא אל גביניוס אסור בנחֻשתים וגביניוס שלח אותו עוד הפעם אל רומא. ומועצת הזקנים עצרה אותו ברומא ואת בניו שלחה אל ארץ יהודה, אחרי אשר הודיע גביניוס במכתב, כי הבטיח את הדבר הזה לאשת אריסטובולוס בשכר המצודות שנמסרו בידו.

ז. וגביניוס אמר בלבו לצאת למלחמה על הפרתים, והנה עמד לו תלמי לשטן ג), ולמענו שב מנהר פרת וירד אל ארץ מצרים והורקנוס ואנטיפטרוס הִרבו להיטיב לו במסע־המלחמה הזה, כי אנטיפטרוס הביא לו כסף וכלי־נשק ולחם וגם חיל־עזר ומלבד־זאת פִּתָּה את יהודי מצרים

א) אני משתמש בצורה הרהוטה: על־פי התלמוד הבבלי. בירושלמי: צפורין. ויש גם גרסה צפורים. ביונית: סֶפֶּפּוֹרִיס, Σέπφωρις.

ב) במקור: „אריסטוקרטיה" (שלטון טובי העם).

ג) הכונה לתלמי האחד־עשר (אַוְלֶטֶס) מלך מצרים, אשר גדש על־ידי העם והרומאים מלאו את ידי גביניוס להשיבו לכסאו.

השומרים על המעבר בקרבת העיר סִין א) לעזור לגביניוס, אבל הנה עברה רוח מרד בכל ארץ סוריה בצאת גביניוס ממנה, וגם אלכסנדרוס בן אריסטובולוס התקומם מחדש ואסף לו חיל גדול מאד ואמר בלבו לבָעֵר את כל הרומאים מן הארץ. לשֵׁמע דבַר המבוכות מִהר גביניוס לשוב אל ארץ סוריה, וכאשר נודע לו מעשה אלכסנדרוס, ירא מפניו ושלח לפניו את אנטיפטרוס להטות לב חלק המורדים מאחרי אלכסנדרוס, והדבר עלה בידו. ואחרי כל זאת נשארו לאלכסנדרוס שלשים אלף איש וגביניוס גמר להתגרות בו מלחמה, ויצא לקרב והיהודים יצאו לקראתו. וכשנפגשו שני האויבים על־יד הר תבור ב) נפלו עשרת אלפים מן היהודים בחרב ושאריתם נפוצו לכל רוח. וגביניוס בא אל ירושלים וסִדר את המדינה כרצון אנטיפטרוס ומשם עלה על הנבָטים והכה אותם במלחמה ושלח לחפשי בסתר את מִתְרַדַּת ואת אוֹרסַן, אשר נמלטו מארץ הפרתים, ובמחנה הצבא הפיץ שמועה, כי ברחו האנשים שלא מדעתו.

ח. ואחרי הדברים האלה ירש קרַסוס את משִׁרתו בסוריה ובא אל הארץ. בצאת קרסוס למלחמה על הפרתים בזז את בית־המקדש בירושלים, בהוציאו ממנו את אלפַּים הככר, אשר לא נגע בהם פומפיוס, ואת כל יתר הזהב. וכאשר עבר את נהר פרת נִספה במלחמה, הוא וצבאו עמו יחד. ואין פה המקום לדבר בזה.

ט. אחרי מפלת קרסוס מהרו הפרתים לפשוט על ארץ סוריה, אבל קַסיוס, שנמלט מחרב הפרתים אל גבול הנציבות (סוריה), גרש אותם משם. ואחרי השקיטו את הארץ מהר לעלות על ארץ יהודה וכבש את טָרִיכִי ג) ומכר שלשים אלף מיושביה היהודים לעבדים וגם המית את פיתולאוס, אשר הרים יד ברומאים יחד עם אוהבי אריסטובולוס. ובמעשה הרצח הזה היה אנטיפטרוס יועץ לקסיוס. אנטיפטרוס נשא אשה ממשפחה חשובה בערב ושמה קַבְּרוס, והיא ילדה לו ארבעה בנים, את פצאל ואת הורדוס, אשר היה אחרי־כן למלך, ואחריהם את יוסף ואת פְּרוֹרא ד) ועוד בת אחת, היא

א) סין הוא השם העברי של פלוסיון (Pelusium), העיר הסוכבת על המצר המחבר את מצרים אל סוריה (עכשו מֵצר סוּאָן).

ב) ביונית: אִיטַבּוּרִיוֹן, Ἰταβύριον.

ג) עיר בגליל, שנזכרה כמה פעמים בספר הזה. שמה ביונית: טָרִכֵאִי, Ταριχέαι. רב החוקרים חושבים, שהיא העיר הנקראה בספרות התלמודית מגדל־נוניה (או נוניא) או סתם מגדל; מגדלא (מחוקרי ישראל גראֶץ, — וגם קלֵין). ויש אומרים, כי היא בית־ירח או בית־אריח (נֵיבויאר).

ד) ביונית פֶּרוֹרַס, Φερώρας.

שלמית א). ואחרי אשר הטה אנטיפטרוס אליו את לב התקיפים בכל המקומות באהבה ובמתנות, משך אליו את מלך ערב, כי התחתן עם משפחתו. ובצאתו למלחמה על אריסטובולוס שלח אליו להפקיד על־ידו את בנו. אחרי־כן הכריח קסיוס גם את אלכסנדרוס לכרות ברית ולשבת במנוחה, ושב אל נהר פרת לבלי תת את הפרתים לעברו, ועל זה נדבר במקום אחר.

פרק תשיעי

אריסטובולוס נהרג בידי אוהבי פומפיוס ובנו אלכסנדרוס בימי סציפיון.
אנטיפטרוס גמל חסד עם צֵיזר והראה את גבורתו בעזרו למתרדת במלחמה.

א. וכאשר ברחו פומפיוס ואנשי המועצה ב) מעבר לים יון וצֵיזר ג) כבש את רומא ותפש את השלטון, קרא דרור לאריסטובולוס ממאסרו ונתן בידו שני לגיונות ושלח אותו בחפזון אל סוריה, בקוותו כי על־ידי האיש הזה ימשוך את לב יושבי המדינה, ארץ יהודה וכל הארצות אשר מסביב, אבל קנאת אדם הֵפֵרה את מחשבת אריסטובולוס הטובה והובישה את תקות ציזר. כי הומת אריסטובולוס ברעל, אשר הגישו לו אוהבי פומפיוס, וימים רבים לא זכה להקבר בארץ אבותיו. כי גופתו נצפנה בדבש למשמרת עד אשר נשלחה בידי אנטוניוס אל היהודים להקבר בין עצמות המלכים.

ב. גם בנו אלכסנדרוס מת, כי סציפיון ד) התיז את ראשו בגרזן בעיר אנטיוכיה במצות פומפיוס, אחרי אשר תבע אותו לבית־דין בדבר הנזק אשר עולל לרומאים. ואת אחי אלכסנדרוס אסף אליו תלמי בן מינאי, אשר משל בארץ כלקיס בהרי הלבנון, כי שלח את בנו פיליפיון אל אשקלון להביאם אליו והוא הוציא את אנטיגנוס ואת שתי אחיותיו בחזקה מידי אמם והביא אותם אל אביו. פיליפיון חשק באחת הבנות ולקח אותה לאשה ובגלל הדבר הזה נהרג אחרי־כן בידי אביו. ותלמי נשא את אלכסנדרה לאשה אחרי המיתו את בנו, ולרגלי הנשואים האלה משך חסד רב לאחותה ולאחיה.

ג. ואחרי מות פומפיוס עבר אנטיפטרוס אל ציזר ושרת אותו. כאשר

א) אני משתמש בשם המקראי. ביונית סַלוֹמֵי, Σαλώμη.

ב) הסֶנַט. המעשה ידוע מדברי ימי רומא.

ג) ביונית: קיסר. ואני משתמש בצורה הרומאית, כדי להבדיל בינו ובין „קיסר" במובן מושל.

ד) מֶטֶלוס סציפיון, חותן פומפיוס, היה אז נציב בסוריה.

הוליך מתרדת איש פֶּרגמוס את צבאו אל ארץ מצרים א) ונעצר על־יד מעבר סין והתמהמה באשקלון, הטה אנטיפטרוס את לב הערבים הנאמנים בבריתו לצאת לעזרתו וגם הוא בא אליו להושיעו עם שלשת אלפים אנשי צבא מזֻינים מחיל היהודים, ואף את לב תקיפי סוריה הטה לחזק את ידי הרומאים, כי משך אליו את תלמי היושב בלבנון ואת יַמְלִיכוּ ב), ואחריהם נתנו כל הערים ברצון את ידן למלחמה. ולמראה חיל העוזרים הרב, שהביא לו אנטיפטרוס, התאזר מתרדת עֹז ומהר אל מעבר סין, וכאשר לא נתנו לו בני העיר לעבור, שם עליה מצור. במלחמה על העיר הזאת עשה לו אנטיפטרוס שֵׁם בגבורים, כי מהר להבקיע את חלק החומה אשר נטל עליו לכבשו וקפץ ראשון אל תוך העיר עם אנשי צבאו.

ד. ככה נפלה סין. וכאשר עבר מתרדת את המקום סגרו בפניו את הדרך יושבי הארץ המכֻנה בשם חוניו ג), והם היו יהודי מצרים. אבל אנטיפטרוס הצליח לפתותם לבל יתיצבו בפני צבאו — ולא זו בלבד, כי הטה גם את לבם להספיק לחיל כל צרכיו, ועל־כן לא התגרו גם יושבי נף ד) מלחמה ברומאים, כי־אם נלוו ברצון על צבא מתרדת. והוא הספיק לעבור את הדלתה ויצא להלחם עם שארית המצרים במקום הנקרא בשם „מחנה היהודים". בעת המערכה נמצא כל אגף הצבא הימני בצרה גדולה, ואנטיפטרוס הצילו מרעה בהקיפו את האויב מצד שפת הנהר. כי הוא עמד בראש האגף השמאלי וכבר הספיק להתגבר על הצרים העומדים לנגדו ואחרי־כן התנפל מאחור על הרודפים אחרי מתרדת והמית בהם רבים ולנשארים הציק מאד, עד אשר עלה בידו לכבוש גם את מחנם. ומכל צבאו נפלו רק שמונים איש ולעֻמת זאת אבדו למתרדת שמונה מאות איש בעת אשר פנה עֹרף לפני האויב. ככה נחלץ מתרדת מן המצר, אף כי כבר נואש כמעט מתקוה, ובלי קנאה העיד לפני ציזר על הגבורות אשר עשו ידי אנטיפטרוס.

ה. וציזר הִרבה להודות לאנטיפטרוס ונתן לו תקוה טובה, ובזה חִזק אותו בבריתו והעירהו לחרף את נפשו עליו ובכל המלחמות הראה אנטיפטרוס את אֹמץ לבו הגדול וגם נפצע פצעים רבים, עד אשר כסו אותות גבורתו את כל בשרו. וכאשר הקים ציזר את המנוחה ואת הסדרים בארץ מצרים

א) להציל את ציזר הנמצא במצור באלכסנדריה.

ב) ביונית: יַמְבְּלִיכוֹס, Ἰάμβλιχος'. אחד ממושלי הערבים, אשר התישבו בגבול סוריה.

ג) מקום בקצה יאור מצרים (בארץ גשן העתיקה), שהתישב שם חוניו (עַיִן לעיל, פרק א) ונקרא על שמו, ורֹב יושביו היו יהודים.

ד) או מף, מנפי (מֶמְפִיס).

ועלה אל ארץ סוריה נתן לאנטיפטרוס משפט אזרח רומאי ועשה אותו חפשי בארץ וכבד אותו כבוד רב ונשא את ראשו באהבה לעיני כל, עד אשר קנאו רבים בו. ועל־ידי אנטיפטרוס הקים ציזר גם את משפט הכהנה הגדולה בידי הורקנוס.

פרק עשירי

ציזר הקים את אנטיפטרוס למנהיג ביהודה. אנטיפטרוס הקים את פצאל לשר־צבא בירושלים ואת הורדוס לנציב בגליל. לקץ זמן קצר נתבע הורדוס לבית־דין ונצל מהמשפט. סקסטוס ציזר נפל בשחיתות בַּסוּס ואת משרתו ירש מוּרְקוּס.

א. בימים ההם בא גם אנטיגנוס בן אריסטובולוס אל ציזר ועזר שלא ברצונו לגדל את כבוד אנטיפטרוס, כי תחת אשר היה עליו להרים צעקת שבר על מות אביו, אשר הומת ברעל לרגלי הסכסוכים בינו ובין פומפיוס, וכן גם להתאונן על הרשעה אשר עשה סציפיון לאחיו מבלי לחלל את בקשות הרחמים בדברי קנאה ושנאה — בא ללמד חובה על הורקנוס ואנטיפטרוס, אשר הפרו כל חק בגרשם אותו עם אחיותיו מנחלת אבותיהם, וטען עליהם, כי הם מרבים לרעוץ את העם בגאות זדונם, וגם בשלחם עזרה לציזר אל מצרים לא עשו זאת מאהבה, כי־אם מיראתם אותו ורצו בזה למחות את זכר מריבותיהם הישנות עמו ולהשכיחו את אהבתם לפומפיוס.

ב. לדברים האלה קרע אנטיפטרוס את בגדיו מעליו והראה את פצעיו וקרא, כי למותר לו לדבר על אהבתו ואמונתו לציזר, כי גם אם יחריש למו פיו, הן יצעק קול דמי בשרו. ויחד עם זה אמר, כי נפלאה בעיניו עזות פני אנטיגנוס זה, אשר הוא בן איש צורר הרומאים ועבד הרומאים הבורח מפניהם, וגם בו דבקו מדות אביו, רוח פרצים ואהבת מריבה, ועוד הוא מנסה להוציא דִבה על אחרים באזני מושל הרומאים ומקוה למצא טובת־הנאה תחת אשר עליו לשמוח כי נשאר בחיים, וגם הפעם אינו דורש את חלקו בממשלה להמלט ממחסור וממצוק, כי־אם להקים מריבות בין היהודים ולהפוך את חסדי הרומאים להם לקללה.

ג. כשמוע ציזר את הדברים האלה הוציא משפטו, כי הורקנוס ראוי יותר לכהנה גדולה ונתן לאנטיפטרוס לבחר במשרה כטוב בעיניו. אנטיפטרוס מסר את מדת המתנה בידי הנותן והוקם למנהל (אפיטרופוס) בכל ארץ יהודה וגם קבל רשות לבנות את חומת ירושלים ההרוסה. ואת פרשת הגדלה הזאת צוה ציזר לחרות על לוח במקדש הקפיטוליון להיות לעד צדקת אנטיפטרוס ולזכרון מעלותיו הטובות.

ד. ואנטיפטרוס שלח את ציזר בצאתו מסוריה ושב אל ארץ יהודה. וראשית מעשהו היתה לבנות את חומת ירושלים, אשר נהרסה בידי פומפיוס, ואחרי־כן עבר בארץ והשקיט את המהומה, כי הטיל את אימתו על כל אדם וגם נתן לו עצה טובה לדעת, כי דורשי טובת הורקנוס יחיו בעשר ובמנוחה ויהנו מנכסיהם וישמחו בברכת השלום. אבל האיש אשר ישמע לדברי מחַרחרי הריב, ההולכים אחרי בצעם, וישא את נפשו לתקוות כוזבות, ימצא בו (באנטיפטרוס) רודה אכזרי תחת מנהיג־חסד ובהורקנוס שליט עריץ תחת מלך רחום והרומאים עם ציזר יהיו שונאים לאיש ההוא ולא מאַשרים ואוהבים, כי לא יתנו לקחת את השלטון מידי האנשים, אשר שמו אותם לראש. ועם הדברים האלה הקים אנטיפטרוס בלבדו סדר בארץ, בראותו כי הורקנוס הוא איש נרפה ואין בו כח למלוך. את פצאל בכור בניו שם לשר־צבא בירושלים וסביבותיה ולהורדוס הנולד אחריו נתן את המשרה הזאת בארץ הגליל, בשלחו אותו שמה, אף כי היה עוד צעיר לימים.

ה. והורדוס היה בעל מעשים מתכונתו ומצא תכף חֹמר לפעֻלה, להראות את אֹמץ רוחו. הוא תפש את חזקיה ראש השודדים, אשר פשט בגדוד רב על המקומות הסמוכים בסוריה, והמית אותו ועוד שודדים רבים, ובדבר הזה משך את לבות הסורים לאהבה אותו מאד ובכל עריהם וכפריהם היה שמו מרומם על כל לשון, כי השיב להם את השלום והציל את רכושם. וככה הגיע שמו הטוב גם לאזני סקסטוס ציזר, הקרוב לציזר הגדול והנציב בארץ סוריה. ופצאל התחרה באחיו מקנאה טובה א) והוסיף למשוך אליו את אהבת יושבי ירושלים, ואף כי שלט בעיר על דעת עצמו, לא רמו עיניו במשרתו ולא עטה חרפה על כבודו. ככה זכה אנטיפטרוס לתפארת מלכים בעיני העם ולכבוד גדול בכל הליכותיו כמושל עליון בארץ, ובכל־זאת לא הסיר את חסדו ואת אמֻתו מהורקנוס.

ו. אבל לא נִתַן בידי האדם להַמלט מקנאת הבריות בעת טובתו! עוד לפני זה אכלה קנאה את לב הורקנוס במסתרים לשֶמע מַהלל הצעירים, ויותר מכֹל התעַצב על מעשי גבורת הורדוס, והרצים התכופים, אשר באו לפרסם את שמו כפעם בפעם, היו לקוץ בעיני הורקנוס. ובחצר המלך חזקו את קנאתו הולכי־רכיל רבים, אשר חכמת אנטיפטרוס ובניו עמדה להם לשטן, והם דברו באזני הורקנוס, כי בעזבו את השלטון בידי אנטיפטרוס ובניו השאיר לו רק שם מלך לבד, אבל אין לו חלק בממשלה, וגם שאלו אותו, עד מתי יתן להוליך עצמו שולל ומַגדל מלכים לצנינים בצדיו? הן גם

א) ביונית: בריב טוב — תכונת האדם המכיר מעלותיו של חברו ומשתדל להיות כמוהו או להחכימו.

עתה אינם מסתפקים במשרת נציבותם, כי־אם נוהגים ממשלה ברמה, כאלו הורידוהו מגדלתו. ועל כן המית הורדוס אנשים רבים ועבר על חקי היהודים בזדון מבלי לחכות לפקדתו ומבלי לשאול את פיו ואם הורדוס אינו מלך, רק הדיוט בלבד, עליו לתת את הדין לפני הורקנוס על־פי חקי האבות, האוסרים להמית אנשים בלי משפט.

ז. לדברים האלה התלקחה חמת הורקנוס מעט מעט, ולמען הפיג את כעסו תבע את הורדוס למשפט. והורדוס שמע לעצת אביו ובטח במעשיו ונסע אל ירושלים, אחרי אשר העמיד חיל משמר בכל ארץ הגליל. הוא בא אל העיר בגדוד חזק — כי לא רצה להכנס שמה בחיל עצום, לבל יֵרָאה בעיני הבריות, כי הוא אומר להוריד את הורקנוס ממשרתו, ובזה גלה לכל, כי לא באפס־יד יסגיר את נפשו בידי מקנאיו. וסקסטוס ציזר חרד לגורל העלם, פן ימצאהו אסון בהלכדו בידי שונאיו, ועל־כן שלח אל הורקנוס להודיעהו דבר מבאר, כי עליו לפטור את הורדוס מדיני נפשות. והורקנוס התכַּוֵּן בעצמו לדבר הזה מאהבתו את הורדוס ושלח אותו לחפשי.

ח. והורדוס אמר בלבו, כי נמלט מהמשפט למרת־רוח המלך ויצא אל דמשק לעמוד לפני סֶקסטוס וגמר אמר לבל יוסיף לשמוע בקול הורקנוס כאשר יתבע אותו לדין עוד הפעם. ואנשי הבליעל לא חדלו להפיח את כעס הורקנוס, באמרם כי יצא הורדוס בחרי־אף לאסוף את צבאו ולעלות עליו למלחמה. והמלך האמין לדבר, אך היה אובד עצות, בראותו כי איש־ריבו גדול ממנו בכחו. וכאשר הוקם הורדוס על־פי סקסטוס ציזר לשר־צבא בכל ארץ חילת־סוריה ושמרון, ונוסף על חנו בעיני העם היה גם נורא בכח שלטונו, גדל פחד הורקנוס מאד־מאד, והוא חִפה, כי עוד מעט יעלה עליו הורדוס למלחמה ברב חילו.

ט. ואמנם מגורת הורקנוס לא היתה לשוא. כי בחרונו על המשפט, אשר זממו לעשות לו, אסף הורדוס צבא ועלה על יאושלים להוריד את הורקנוס מגדלתו. וכמעט מִלא את מחשבתו, לולא יצאו לקראתו אביו ואחיו וכבשו את כעסו, בהשביעם אותו לצאת ידי חובת נקמתו באימה אשר הפיל על הורקנוס, בהעבירו לפניו את צבאותיו, ולחמול על המלך, אשר מידו בא לו כל החיל הזה, כי הן גם אם תקף עליו רגזו כאשר נתבע לדין, עליו להכיר טובה לאיש, אשר הצילו מרעה, ולא לשלם בעד העול הנעשה לו לבד ולכפות את טובתו על פדות נפשו. — ואם ישיב אל לבו, כי גורל המלחמה הוא בידי אלהים, יבין, כי לא יצליח העול ברב כח. ולכן אין עליו לבטוח בלבב שלם בנצחונו, כשהוא מתכוֵּן להרים יד במלכו ואוהבו, שגמל לו חסד כפעם בפעם ומעולם לא הקשה ידו עליו, מלבד אשר הטה פעם אחת את אזניו לדברי יועצי רעה ועשה לו צל־עול. והורדוס נעתר לדברים

האלה, בחשבו כי די בעבור תקוותיו לעתיד בזה, שהראה את כחו לעם ירושלים.

י. בימים ההם פרצה מהומה בקרב הרומאים השוכנים בגבול אַפַּמְיָה ומלחמת־אחים קמה ביניהם, כי צִיצִיליוּס בַּסּוּס, אשר היה מאוהבי פומפיוס, המית במרמה את סקסטוס ציזר ולקח לו את שלטונו. ויתר שרי החילות אשר לציזר מהרו שמה עם צבאותיהם לקחת את נקמת הרצח. ובאהבתו לנרצח ולציזר החי גם יחד שלח להם אנטיפטרוס חיל־עזר בידי בניו. המלחמה נמשכה עד שבא מורקוס מארץ איטליה וירש את משרת סֶקסטוס.

פרק אחד־עשר

הורדוס הוקם לנציב בכל ארץ סוריה ומַלִּיך ירא מפניו והמית את אנטיפטרוס.
שרי האלף מסכימים להמית את מַלִּיך.

א. בימים ההם קמה מלחמה גדולה בין הרומאים, כי קסיוס וברוטוס המיתו את ציזר במרמה, אחרי שעמד בראש הממשלה כשלש שנים ושבעה חדשים. לרגלי הרצח הזה התחוללה מהומה גדולה והשליטים רבו ביניהם, וכל איש שעה בתקוותיו ונמשך אחרי המפלגה אשר אמר למצא בה חֵפץ. וקסיוס בא אל סוריה להטות אליו את הצבא החונה ליד אַפַּמְיָה. הוא הקים שלום בין בַּסוס ובין מורקוס ופדה את אפמיה ממצור והתיצב בעצמו בראש הצבא ויצא להטיל מס על הערים. ונגש מהן את תבואות המסים בחזק־יד.

ב. כשנגזר גם על היהודים לשלם שבע מאות ככר, ירא אנטיפטרוס מאימת קסיוס ומלא את ידי בניו ואנשים אחרים מהקרובים אליו לגבות את הכסף מהרה. ובכללם הקים לגובה־מסים גם את מַלִּיך, אחד מאנשי־ריבו, כי השעה היתה דוחקת. הורדוס היה הראשון, אשר הפיס את דעת קסיוס, בהביאו לו את מכסת הכסף העולה בחלקו מארץ הגליל, מאה ככר, ובדבר הזה מצא חן בעיניו מאד. ועם הנשארים דִּבר קסיוס קשות, כי התרפו במלאכתם, וגם על הערים העיר את כל חמתו: את יושבי גוֹפְנָא ואַמָּאוּס ושתי ערים קטנות מכר לעבדים, והלך להמית את מליך על אשר לא מהר לנגוש את המס. אבל אנטיפטרוס פדה אותו ממות ואת יתר הערים מכליון, כי מהר לכפר את פני קסיוס במאה ככר.

ג. אבל בעלות קסיוס מן הארץ לא זכר מַליך את חסדי אנטיפטרוס וטמן פת לרגלי האיש הזה, אשר הושיעהו מצרה לא פעם ולא שתים, והתנכל עליו להמיתו על אשר עמד לשטן למעשי רשעתו. ואנטיפטרוס פחד